

სამრეწველო საკუთრების დაცვა

დავით გაბუნია

1. შესავალი

სამრეწველო (ინტელექტუალური) საკუთრების დაცვას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ინოვაციური და ეკონომიკური პროცესების წარმართვაში. მისი ადგილი და როლი განსაკუთრებით გამოიკვეთა ცოდნაზე დამყარებული ეკონომიკის პირობებში, რომლის განმსაზღვრელ ელემენტებს სამრეწველო საკუთრების ობიექტები წარმოადგენს. დღეს სამრეწველო საკუთრებასთან დაკავშირებული პრობლემები და მისი დაცვის გაუმჯობესების გზები მოქცეულია როგორც ეროვნული მთავრობების, ისე რეგიონალური და საერთაშორისო ორგანიზაციების ყურადღების ცენტრში. ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის შესახებ შეთანხმების ერთ-ერთ ქვაკუთხედს ინტელექტუალურ საკუთრებასთან დაკავშირებული ხელშეკრულება – ტრიპსი წარმოადგენს.^{1,2}

სამრეწველო საკუთრების სისტემის განვითარება ევროკავშირის დღის წესრიგის აქტუალურ თემადაა აღიარებული. სამრეწველო საკუთრების დაცვის მაღალი სტანდარტების ერთიანი სივრცის შექმნამ, რომლისკენაც ევროკავშირი მიისწრაფვის, უნდა უზრუნველყოს ევროპის „მესუთე თავისუფლება“ -- რეგიონში ცოდნის დაუბრკოლებელი გადაადგილება, ინოვაციებთან დაკავშირებული ინვესტიციების დაცვა და ევროპული პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის ზრდა.³⁾

სამრეწველო საკუთრების დაცვა ევროკავშირი - საქართველოს თანამშრომლობის ერთ-ერთი წამყვანი მიმართულებაა, რომელიც აისახა ისეთ სტრატეგიულ დოკუმენტებში, როგორცაა ტასისი (1992 წ.)⁴, შეთანხმება პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ (1999 წ.)⁵ და ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკა (სამოქმედო გეგმა საქართველოსთვის-2006 წ.)^{6,7}.

თუ ტასისის პროგრამაში აქცენტირებული იყო სამრეწველო საკუთრების დაცვის ეროვნული ინსტიტუციების შექმნა, საკანონმდებლო ბაზის ფორმირება, კადრების მომზადება, სამოქმედო გეგმამ წინ წამოწია ამ სფეროში საზოგადოების გაცნობიერების დონის ამაღლებასთან, საპატენტო ინფორმაციის გამოყენებასთან, გეოგრაფიული აღნიშვნების დაცვის ეფექტური სისტემის ჩამოყალიბებასა და უფლებების განსორციელებაზე მიმართული რესურსების ზრდასთან დაკავშირებული ღონისძიებები. EaP-ს საფლაგმანო ინიციატივაში “საფინანსო და ვაჭრობის სფეროში ღრმა და ყოვლისმომცველი შეთანხმება” (DCFTA), ევროკავშირმა შეთანხმების მიღწევის ერთ-ერთ პირობად დააყენა საქართველოში ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის გაძლიერება, რაც, ამ ეტაპზე, პირველ რიგში, სავაჭრო ნიშნების დაცვასა და კონტრაფაქტური ნაწარმის წინააღმდეგ ბრძოლას გულისხმობს.

წინამდებარე სტატიის მიზანია გააცნობიეროს მკითხველი სამრეწველო საკუთრების არსში, დაანახოს ამ ინსტიტუტის მზარდი გავლენა მსოფლიოში მიმდინარე ინოვაციურ და ეკონომიკურ პროცესებზე, გააცნოს აღნიშნულ სფეროსთან დაკავშირებით

საქართველოში არსებული მდგომარეობა. გარდა ამისა, ნაშრომში განხილულია საქართველო-ევროკავშირის არსებული (მიმდინარე) თანამშრომლობის ფარგლებში ქვეყანაში ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის გაუმჯობესების გზები და მომავალში ამ მიმართულებით თანამშრომლობის უკეთ გამოყენების შესაძლებლობები. მოცემულია სამრეწველო საკუთრების ცალკეული ობიექტების დახასიათება, მიმოხილულია ამ სფეროში მოქმედი საერთაშორისო ხელშეკრულებები, განხილულია საქართველოს კანონმდებლობა სამრეწველო საკუთრების სფეროში და ქვეყანაში მის დაცვასთან დაკავშირებული საქმიანობა. დასასრულს მოტანილია დასკვნები.

2. სამრეწველო საქმიანობა

2.1. ძირითადი განმარტებები

სამრეწველო საკუთრება ინტელექტუალური საკუთრების ნაწილია, რომლის ძირითად ობიექტებს გამოგონებები, სასარგებლო მოდელები, დიზაინი, სასაქონლო ნიშნები და გეოგრაფიული აღნიშვნები შეადგენს. ინტელექტუალური საკუთრების მეორე ნაწილს საავტორო უფლებები წარმოადგენს, რომლის მოქმედება ვრცელდება ლიტერატურისა და ხელოვნების ნაწარმოებებზე⁸. სამრეწველო საკუთრების, ისევე როგორც მთლიანად ინტელექტუალური საკუთრების ობიექტები, ადამიანის გონების ქმნილებაა და არამატერიალური (ინფორმაციული) ბუნება გააჩნია:

- გამოგონების აღწერილობა იძლევა ინფორმაციას (ცოდნას) ტექნიკური პრობლემის გადაწყვეტის ახალი გზებისა და საშუალებების შესახებ;
- დიზაინით წარმოდგენილია ინფორმაცია პროდუქტის გარეგანი სახის შესახებ;
- სასაქონლო ნიშანი არის მეწარმის საინფორმაციო გზავნილი, რითიც შესაძლებელია მისი და სხვა მეწარმის საქონლის განსხვავება;
- გეოგრაფიული აღნიშვნა გვაწვდის ინფორმაციას საქონლის წარმოშობის გეოგრაფიული ადგილის შესახებ, რასთანაც დაკავშირებულია ამ საქონლის ხარისხი და თვისებები.

2.2. სამრეწველო საკუთრების ადგილი თანამედროვე ეკონომიკაში

თუ პოლიტიკური ეკონომიკის ფუძემდებლები, ერების სიმდიდრის ძირითად წყაროდ კაპიტალს, ბუნებრივ რესურსებსა და სამუშაო ძალას მიიჩნევდნენ, გასული საუკუნის 50-იან წლებში ნეოკლასიკოს-ეკონომისტებმა ეკონომიკური განვითარების განმსაზღვრელ ფაქტორად ტექნოლოგიური პროგრესი აღიარეს. რობერტ სოლოუმ, აშშ-ს შიდა ერთობლივი პროდუქტის 1909-1949 წლების მონაცემების ანალიზის საფუძველზე აჩვენა, რომ ამ წლებში ერთობლივი პროდუქტის მატების 50% კაპიტალისა და სამუშაო ძალის ზრდამ განაპირობა, ხოლო დანარჩენი – ტექნოლოგიების განვითარებამ.⁹

ტექნოლოგიების გაფლენა ეკონომიკაზე განსაკუთრებით გაიზარდა ბოლო ათწლეულებში, ცოდნაზე დამყარებული ეკონომიკის ჩამოყალიბების პირობებში. ამ ახალი ეკონომიკური ფორმაციის მთავარ მოქმედ პირად მეცნიერი და გამომგონებელი მოგვევლინა, ძირითად პროდუქტად – ახალი ცოდნა, ხოლო კომპანიების აქტივებში დომინანტი ადგილი არამატერიალურმა აქტივებმა დაიკავეს. საკონსულტაციო ფირმა – Brand Finance-ის შეფასებით 1995 წ., მსოფლიოში მოქმედი კომპანიების მთელი აქტივების უდიდეს ნაწილს – 62% (19.5 ტრილიონი აშშ დოლარი) არამატერიალური აქტივები შეადგენდა¹⁰. მომდევნო წლებში ამ აქტივების წილი კიდევ უფრო გაიზარდა და 2009 წლისთვის თითქმის 80% მიაღწია¹¹. კომპანიების არამატერიალური აქტივების მნიშვნელოვან ნაწილს სამრეწველო საკუთრების ობიექტები წარმოადგენს. ცხრილში 2.1. მოყვანილია აშშ-ს 5 წამყვანი კომპანიის არამატერიალური და მატერიალური აქტივების მონაცემები (1995 წ.)¹².

ცხრილი 2.1. აშშ-ს 5 წამყვანი კომპანიის არამატერიალური და მატერიალური აქტივები

კომპანია	არამატერიალური აქტივები (მლრდ. დოლ)	მატერიალური აქტივები (მლრდ. დოლ)	საბაზრო ფასი (მლრდ. დოლ)
Microsoft	44,6	4,5	49,1
IBM	31,5	22,5	54
Ford Motor Co.	8,6	21,4	30
McDonalds	20,0	6,2	26,2
Coca Cola	73,4	5,2	78,6

აქტივების სტრუქტურა დამოკიდებულია კომპანიის საქმიანობის სფეროზე. მაგალითად, IBM-ის არამატერიალური აქტივების უდიდესი წილი პატენტებით დაცულ სამეცნიერო-ტექნოლოგიურ მიღწევებზე მოდის, კოკა-კოლასა და მაკდონალდსის შემთხვევაში კი მათ საბაზრო ღირებულებას, ძირითადად, ამ კომპანიების ბრენდები და ფრანშიზინგი განაპირობებს. მაიკროსოფტისთვის არამატერიალური აქტივების განმსაზღვრელ ფაქტორს, კომპანიის სელთარსებულ პატენტებთან ერთად, მის საოპერაციო სისტემისადმი Windows მომხმარებლების ერთგულება წარმოადგენს. პატენტებით განპირობებული არამატერიალური აქტივების წილი განსაკუთრებით მაღალია ფარმაცევტიკულ ინდუსტრიაში. IBM-ის შეფასებებით, 2007 წ., ინტელექტუალური საკუთრების საერთო ღირებულებამ აშშ-ში 5.5 ტრილიონ დოლარს მიაღწია.¹³

3. პატენტები

3.1. ზოგადი მიმოხილვა

მატერიალური ობიექტებისაგან განსხვავებით შეუძლებელია მესამე პირის მხრიდან, მათი უბრალო ფლობის საფუძველზე, ადამიანის გონების ქმნილებების დაცვა. მაგალითად, მას შემდეგ რაც გამოგონება ან სამრეწველო საკუთრების რომელიმე ობიექტი ხელმისაწვდომი ხდება საზოგადოებისათვის, ის აღარ ექვემდებარება მფლობელის უშუალო კონტროლს და მისი დაცვა ობიექტის არამატერიალურ ბუნებასთან მისადაგებულ უფლებებს უნდა მიესადაგოს. სამრეწველო საკუთრების ობიექტების არამატერიალური ბუნების გამო, მსოფლიოში საუკუნეთა განმავლობაში ჩამოყალიბდა ამ სფეროს მარეგულირებელი სპეციფიკური სამართლებრივი ნორმები და მექანიზმები, რომლებმაც ასახვა ჰპოვეს როგორც ეროვნულ კანონმდებლობებში, ასევე საერთაშორისო აქტებში.

პირველი საპატენტო კანონი - „პარტე დე ვენეციანა“ - მიიღეს 1474 წ. ვენეციაში. 1624 წ. კი ინგლისში მიიღეს აქტი მონოპოლიური პრევილეგიების შესახებ, რომელმაც აღიარა საპატენტო პრევილეგიების მინიჭების უფლება გარკვეული ვადით. შეერთებულ შტატებსა და საფრანგეთში საპატენტო კანონები თითქმის ერთდროულად, 1790 და 1791 წლებში მიიღეს მე-19 საუკუნეში სამრეწველო საკუთრების შესახებ კანონები ჩნდება ყველა მოწინავე ქვეყნის კანონმდებლობაში, ხოლო 1883 წ. ხელი მოეწერა პარიზის კონვენციას, რომელიც პირველი საერთაშორისო ხელშეკრულებაა სამრეწველო საკუთრების სფეროში¹⁴.

საპატენტო სამართლის ფუძემდებელი პრინციპია საზოგადოებისათვის გამოგონების არსის ახსნა პატენტის მფლობელისათვის გამოგონების გამოყენებაზე განსაკუთრებული (მონოპოლიური) უფლებების მინიჭების სანაცვლოდ. ეს, ერთი შეხედვით მარტივი ფორმულა, არის ქმედითი ინსტრუმენტი, რომელიც უშუალოდ ზემოქმედებს ინოვაციური საქმიანობისა და ეკონომიკის განვითარებაზე¹⁵.

კერძოდ, საპატენტო სისტემა:

(1) დადებით გავლენას ახდენს საგამომგონებლო საქმიანობის განვითარებაზე. პატენტის მფლობელს გამოგონების გამოყენების განსაკუთრებული უფლება საშუალებას აძლევს თავისი მონოპოლიური მდგომარეობის გამოყენებით მიიღოს ისეთი შემოსავალი, რომლითაც დაფარავს გაწეულ ხარჯებს, ხოლო ნაწილს კი მიმართავს ახალი, უფრო სრულყოფილი გამოგონებების შესაქმნელად. ეს პროცესი არის განმეორებადი და ტექნიკური სიახლეების შექმნას სძენს ციკლურ ხასიათს;

(2) ხელს უწყობს ახალი ტექნოლოგიების შექმნასა და კონკურენციის განვითარებას. პატენტით დაცული გამოგონება აიძულებს კონკურენტ ფირმებს ეძებონ საკუთარი ორიგინალური და ეფექტური გზები მათ წინაშე მდგარი ტექნიკური პრობლემების გადასაწყვეტად და შექმნან ახალი მნიშვნელოვანი გამოგონებები. ამდენად, საპატენტო სისტემის მეშვეობით ტექნოლოგიებისა და ინოვაციების განვითარების სფეროში ხდება კონკურენტული გარემოს ფორმირება.

(3) ქმნის პირობებს ქვეყანაში თანამედროვე ტექნოლოგიების შემოტანისა და უცხოური ინვესტიციების მოსაზიდად, ვინაიდან უცხოური კომპანიები ერიდებიან ინვესტიციებისა და ახალი ტექნოლოგიების შეტანას ისეთ ქვეყნებში, სადაც საპატენტო დაცვა არასათანადოაა ორგანიზებული. არც თუ შორეულ წარსულში მსოფლიოში არსებობდა ამის მკაფიო მაგალითები. ბრაზილიამ და ინდოეთმა გასული საუკუნის 90-იან წლებში განასორციელეს საპატენტო კანონმდებლობის სრულყოფა და შესაბამისი ინსტიტუციების განვითარება, ამის შედეგად ამ ქვეყნებში საგრძნობლად გაიზარდა მოწინავე ტექნოლოგიებისა და ინვესტიციების შემოდინება, ასევე იმატა უცხოური განაცხადების რაოდენობამაც.

(4) უზრუნველყოფს საპატენტო (სამეცნიერო-ტექნოლოგიური) ინფორმაციის ფორმირებასა და გავრცელებას. კერძოდ, მსოფლიოში ამჟამად არსებულ 40 მლნ-ზე მეტ საპატენტო აღწერილობაში თავმოყრილია სამეცნიერო-ტექნოლოგიური ინფორმაციის 80%. საპატენტო ინფორმაცია უდიდეს როლს თამაშობს კომპანიების ეკონომიკური და ტექნოლოგიური სტრატეგიის შემუშავებასა და განსორციელებაში. მათ შეუძლიათ კომპანიებს აარიდონ სამუშაოთა დუბლირება და სახსრების არაეფექტური ხარჯვა, ასევე მათთვის ბიზნეს პარტნიოროთა მონახვაში დახმარება.

3.2. პატენტები და მრეწველობა

სამრეწველო კომპანიების წარმატებული საქმიანობა ბაზარზე პირდაპირ კავშირშია მათ ხელთარსებული პატენტების პორტფელთან. პატენტი წარმოადგენს კონკურენტთან უპირატესობის მიღწევას, ახალი ბაზრების ათვისებისა და სტაბილური განვითარების საფუძველს. ამით აიხსნება ინვესტიციების მძლავრი ნაკადი, რომლებსაც კომპანიები მიმართავენ სამეცნიერო კვლევების, ტექნოლოგიური დამუშავებების და მთლიანად ინოვაციური საქმიანობის განსასორციელებლად¹⁶. პატენტები კომპანიებს საშუალებას აძლევს:

- მიადწიონ ბაზარზე მონოპოლურ მდგომარეობას;
- ბლოკირება გაუკეთონ კონკურენტების ბაზარზე შეღწევას;
- მიიპყრონ ინვესტორების ყურადღება;
- მიიღონ შემოსავლები ლიცენზირებიდან;
- შექმნან სამართლებრივი საფუძველი, მათი უფლებების ხელყოფის შემთხვევაში,

სასამართლო დევნისთვის;

- თავიდან აიცილონ მათ წინააღმდეგ მიმართული არაკეთილსინდისიერი ქმედებები;
- მიიღონ მონაწილეობა სტანდარტების დადგენის პროცესში;
- გაზარდონ კომპანიების კაპიტალიზაცია.

გასული საუკუნის 80-იანი წლებიდან განსაკუთრებით შესამჩნევი გახდა საპატენტო განაცხადების სწრაფი ზრდა. 1985-2008 წლებში გამოგონებაზე განაცხადების რაოდენობა მსოფლიოში გაორმაგდა და 2008 წელს 1.91 მილიონს მიაღწია, აქედან რეზიდენტების მიერ შემოტანილი განაცხადების რაოდენობა უდრიდა 1.1, სოლო

არარეზიდენტებისა – 0.9 მლნ-ს. ამავე პერიოდში მსოფლიოში საგრძნობლად გაიზარდა სასარგებლო მოდელებზე განაცხადთა რიცხვიც და 2008 წ. 313 ათასს მიაღწია. 2008 წელს ძალაში შესული პატენტების საერთო რაოდენობა შეადგენდა 6.7 მილიონს ⁽¹⁷⁾. პატენტებზე გაზრდილი მოთხოვნილება განაპირობა:

- ეკონომიკის გლობალიზაციამ;
- საერთაშორისო ბაზარზე წარმოქმნილმა მძაფრმა კონკურენციამ;
- საპატენტო უფლებების განხორციელების სამართლებრივ გარემოს სრულყოფამ;
- ტექნოლოგიების ახალი დარგების (უპირველეს ყოვლისა საინფორმაციო და ბიოლოგიურ სფეროებში) არნახულმა განვითარებამ.

პატენტები გახდა დიდი კომპანიების განსაკუთრებული ინტერესის სფერო. ამ მხრივ მსოფლიო ლიდერს IBM წარმოადგენს. IBM-ს 1992-2002 წლებში აშშ-ში დაპატენტებული აქვს 22357 გამოგონება. 2007 წ. IBM-მა მიიღო 3651 პატენტი, თითქმის ორჯერ მეტი, ვიდრე ამ მაჩვენებლით მეორე ადგილზე მყოფმა SAMSUNG-მა ⁽¹⁸⁾. 2010 წ. აშშ პატენტების უდიდესი პორტფელების მფლობელები გახდნენ IBM (5896), SAMSUNG (4551), MICROSOFT (3094), CANON (2552), PANASONIC (2482) ⁽¹⁹⁾. მსოფლიო ბაზარზე სულ უფრო იზრდება მაღალტექნოლოგიური პროდუქციის წილი და მათში რეალიზებული პატენტების რაოდენობაც. მაგალითად, კომპანია „AUDI“-მ ავტომობილი „AUDI-6“-ის შექმნის პროცესში დააპატენტა 9621 გამოგონება ⁽²⁰⁾, მობილური ტელეფონების მოწყობილობებში კი პატენტების რაოდენობა 500-ს აღწევს ⁽²¹⁾.

ბოლო ათწლეულებში გაძლიერდა ტენდენცია, როცა კომპანიები პატენტებს არა მარტო საკუთარ წარმოებაში იყენებენ, არამედ ის ხდება სხვა კომპანიებთან სალიცენზიო გარიგების ობიექტი. საპატენტო ლიცენზიებიდან შემოსავლები 1990-1998 წლების განმავლობაში მსოფლიოში გაიზარდა 700%, 15 მლრდ დოლარიდან 100 მლრდ. დოლარამდე ⁽²²⁾. IBM შემოსავალი ლიცენზიების გაყიდვისაგან ყოველწლიურად საშუალოდ შეადგენს 1 მლრდ. დოლარს. 2001 წელს ეს მაჩვენებელი უდრიდა 1.5 მლრდ. დოლარს ⁽²³⁾.

მსოფლიოში ასევე არსებობს არაერთი მაგალითი მცირე და საშუალო საწარმოების წარმატებული საპატენტო-სალიცენზიო საქმიანობისა. კერძოდ, ხორვატიულმა კომპანია „პლივამ“ 1981 წ. დააპატენტა ფართო მოქმედების ანტიბიოტიკი „აზიტრომიცინი“. 1986 წ. „პლივამ“ ხელი მოაწერა სალიცენზიო ხელშეკრულებას „ფაიზერთან“, რომლითაც მას გადასცა ამ მედიკამენტის გაყიდვის ექსკლუზიური უფლება დასავლეთევროპულ და შეერთებული შტატების ბაზრებზე, ხოლო თავისთვის დაიტოვა გაყიდვების უფლება ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში. ამ მედიკამენტის გაყიდვებმა 2000 წ. მსოფლიოში 1 მლრდ. დოლარს გადააჭარბა. მაღალმა შემოსავლებმა „პლივას“ საშუალება მისცა გაეფართოებინა თავისი წარმოება და გაეტანა ის პოლონეთსა და რუსეთში ⁽²⁴⁾. ზოგიერთი შეფასებით, მსოფლიოში ინტელექტუალური ბაზრის (რომლის მნიშვნელოვან ნაწილს პატენტები შეადგენს) რეალური პოტენციალი ერთ ტრილიონ

დოლარს აღწევს, თუმცა ჯერ-ჯერობით მისი მხოლოდ მცირე ნაწილი არის რეალიზებული (25).

3.3. პატენტები და უნივერსიტეტები

აქტიურობა გამოგონებების შექმნის, დაპატენტებისა და ლიცენზიების სფეროში მნიშვნელოვნად გაიზარდა უნივერსიტეტებსა და სხვა აკადემიურ ორგანიზაციებში. ამას უბიძგა ამერიკის შეერთებულ შტატებში 1980 წ. მიღებულმა ბეი-დოულის კანონმა და მსგავსი კანონების ამოქმედებამ მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში (26). აღნიშნული კანონის შესაბამისად, არამომგებიან ორგანიზაციებს, მათ შორის უნივერსიტეტებს უფლება მიეცათ მიიღონ პატენტები კვლევის შედეგებზე, რომლებიც ცატარდა საზოგადოებრივი ფონდების დაფინანსებით. (27). ბეი-დოულის კანონის მიღებამდე ითვლებოდა, რომ პატენტის მფლობელი სახელმწიფოა, შესაბამისი დამფინანსებელი სააგენტოს სახით. ბეი-დოულის კანონმა აღიარა სახელმწიფოს, როგორც პატენტის გამომყენებლის, არაეფექტურობა და გამოგონების პრაქტიკული რეალიზების ინიციატივა უნივერსიტეტებს გადააბარა. ამ კანონებმა უბიძგა უნივერსიტეტებსა და სხვა საჯარო კვლევით დაწესებულებებს ტექნოლოგიათა გადაცემის საკუთარი ბიუროების შექმნისა და მათი საშუალებით გამოგონებების კომერციალიზაციისაკენ.

მსოფლიოში სულ უფრო მეტი უნივერსიტეტის საქმიანობა გასცდა ტრადიციულ აკადემიურ ჩარჩოებს და შეიძინა სამეწარმეო ხასიათი. ამ მხრივ შთამბეჭდავია აშშ უნივერსიტეტების საქმიანობა. მაგალითად, თუ 1980 წ. აშშ-ს უნივერსიტეტებზე გაცემული პატენტების რაოდენობა უდრიდა 200 (20 უნივერსიტეტი), 1996 წ. მათმა რაოდენობამ 1775 (131 უნივერსიტეტი) მიაღწია. იმავე პერიოდში უნივერსიტეტების მიერ გაცემული ლიცენზიების რაოდენობა 1980 წელს უდრიდა – 96, ხოლო 1996 წ. – 22029. მათი საერთო ღირებულება იყო 365 მილიონი დოლარი (28). 2009 წ. სალიცენზიო გარიგებებიდან აშშ უნივერსიტეტების შემოსავალმა შეადგინა 2.33 მლრდ. (29)

მათ შორის ყველაზე წარმატებული იყო:

- კოლუმბიის უნივერსიტეტი – 154 მლნ. დოლარი;
- ნორთ-ვესტერნის უნივერსიტეტი – 161 მლნ. დოლარი;
- ნიუ-იორკის უნივერსიტეტი – 113 მლნ. დოლარი;
- კალიფორნიის უნივერსიტეტი – 103 მლნ. დოლარი;
- მასაჩუსეტის ტექნოლოგიური ინსტიტუტი – 66 მლნ. დოლარი.

აშშ უნივერსიტეტებს მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვთ სამუშაო ადგილებისა და მაღალტექნოლოგიური დარგების განვითარებაში (30). 1980 წლიდან 6000 კომპანია დაარსდა უნივერსიტეტებში შექმნილი ტექნოლოგიების გამოყენებით. 1996-2007 წ.წ. უნივერსიტეტების გამოგონებებისა და სტარტ-აფების საფუძველზე შეიქმნა 279000 სამუშაო ადგილი. უნივერსიტეტების სტარტაფები არასაუნივერსიტეტო სტარტაფებთან შედარებით გაცილებით სიცოცხლისუნარიანი, მომგებიანი და ვენჩურული კაპიტალისტის მიმზიდველია.

ევროპული უნივერსიტეტები, მიუხედავად მათი მაღალი სამეცნიერო პოტენციალის და საყოველთაოდ აღიარებული მეცნიერული მიღწევებისა, ჯერ-ჯერობით ჩამორჩებიან ამერიკის უნივერსიტეტებს ტექნოლოგიების გადაცემასა და ლიცენზირებაში (31). ლიცენზიების საშუალო რაოდენობა ერთ ევროპულ უნივერსიტეტზე უდრის 7.8 (აშშ – 26.4). ევროპის უნივერსიტეტების სალიცენზიო შემოსავლები იშვიათად აღემატება 1 მლნ ევროს. ევროპის უნივერსიტეტების უმრავლესობის სალიცენზიო შემოსავლები ნაკლებია 30000 ევროზე. აღნიშნულის ძირითად მიზეზებად მიიჩნევენ უნივერსიტეტების მრეწველობასთან სუსტ კავშირს, კომერციალიზაციის არასათანადო ორგანიზებას, ინტელექტუალური საკუთრების მენეჯმენტში არსებულ დაბალ პროფესიონალიზმს.

აღნიშნული საერთო ჩამორჩენის მიუხედავად, ცალკეულმა ევროპულმა სამეცნიერო ცენტრებმა საგრძნობ წარმატებებს მიაღწიეს ახალი ტექნოლოგიების შექმნასა და სამრეწველო გამოყენებაში. მაგალითად, ოქსფორდის უნივერსიტეტმა 1988 წ. ჩამოაყალიბა საინოვაციო ცენტრი ISIS, რომელიც უნივერსიტეტის კოლეჯებს ენმარება კვლევის შედეგების დაპატენტებაში, მათ კომერციალიზაციასა და სპინ-აუტების ჩამოყალიბებაში (32). ამჟამად, ამ ორგანიზაციის ხელთრსებული მოქმედი პატენტების რაოდენობა შეადგენს 360, სალიცენზიო ხელშეკრულებების რიცხვმა მიაღწია 450, სულ შეიქმნა 70 სპინ-აუტი. 2010 წ. ISIS-მა შეიტანა 73 ახალი საპატენტო განაცხადი, ლიცენზიებიდან შემოსავალმა შეადგინა 4.9 მილიონი გირვანქა სტერლინგი, ჩამოყალიბდა 3 ახალი სპინ-აუტი.

აგრეთვე შთაბეჭდავია ფრაუნჰოფერის – ევროპის უდიდესი გამოყენებით კვლევებზე ორიენტირებული ორგანიზაციის – ინოვაციური წარმატებები (33). ეს ორგანიზაცია აერთიანებს გერმანიის 80 სამეცნიერო-კვლევით ცენტრს, რომლებიც წარმატებულად საქმიანობენ თანამედროვე ტექნოლოგიების სხვადასხვა დარგებში (ელექტრონიკა, კომუნიკაცია, მედიცინა, გარემოს დაცვა და სხვ.). 2009 წელს ფრაუნჰოფერს ჰქონდა შემდეგი მაჩვენებლები: ბიუჯეტი – 1.65 მლრდ.ევრო, აქედან 2/3 შემოსული იყო კერძო კომპანიებიდან; მსარდაჭერილ იქნა 32 სპინ-ოფი და შეიქმნა 14 ახალი კომპანია; გაკეთდა 675 საპატენტო განაცხადი, ხოლო ლიცენზიებიდან შემოსავალმა შეადგინა 78 მილიონი ევრო.

ზოგიერთ ქვეყანაში ტექნოლოგიების ტრანსფერთან დაკავშირებული საქმიანობის წარმართვაში ორგანიზაციებს კონსულტაციებს და დახმარებას უწევენ საპატენტო უწყებები. ზოგ შემთხვევაში საპატენტო უწყებები ეწევიან კიდევ უფრო ფართო სახის მომსახურებას. ამ მხრივ გამოირჩევიან სინგაპურის და სამხრეთ კორეის საკუთრების ოფისები, რომლებიც დამატებით მომსახურებას უწევენ ადგილობრივ ინდუსტრიას, უნივერსიტეტებს და კვლევით ორგანიზაციებს, რაც მოიცავს ტექნოლოგიური სფეროების სტრატეგიის გამოვლენას, ტექნოლოგიებისა და ბაზრის მდგომარეობის შესწავლას, საპატენტო კარტოგრაფების შედგენასა და ძიების განხორციელებას, მენეჯმენტს ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში, ნაწარმის მისაღებად საჭირო ტექნოლოგიური სქემებისა და რუკების მომზადებასა და სხვ. (34).

ევროპაში მოქმედებს საპატენტო უფლებების მოპოვების ორდონიანი სისტემა – ეროვნული და საერთოევროპული. ევროპული პატენტი გაიცემა ევროპის საპატენტო კონვენციით გათვალისწინებული პროცედურების საფუძველზე (35,36). კონვენციის მონაწილე ქვეყნებში ევროპული პატენტის მოქმედება ავტომატურად არ ვრცელდება. რომელიმე კონკრეტულ ქვეყანაში გამოგონების დასაცავად საჭიროა შესაბამისი მითითების გაკეთება განაცხადში. ევროპის საპატენტო უწყებაში განაცხადის შეტანა შესაძლებელია სამ ენაზე (ინგლისური, ფრანგული და გერმანული), მაგრამ პატენტის გაცემის შემდეგ იგი დადგენილი დროის განმავლობაში უნდა ითარგმნოს მითითებული ქვეყნების ენებზე.

ამ სისტემის ნაკლი თარგმნასთან დაკავშირებული ხარჯი და სასამართლო განხილვის ერთიანი ევროპული სისტემის არარსებობაა. აღნიშნული ნაკლის დაძლევა ევროკავშირის მიერ ევროგაერთიანების პატენტის შემოღება (37), რომელიც პატენტის მფლობელს საშუალებას მისცემს ერთიანი პატენტის საფუძველზე დაიცვას თავისი უფლებები ევროკავშირში. ასეთი პატენტის უპირატესობა გამოიხატება: პატენტის გაცემის ერთიან გამართივებულ პროცედურაში, თარგმნასთან დაკავშირებული ხარჯების საგრძობ შემცირებასა და დავეების განხილვის ერთიანი სასამართლო სისტემის არსებობაში.

ევროგაერთიანების პატენტის შემოღება იყო ლისაბონის პროცესის ერთ-ერთი პრიორიტეტული ამოცანა, მაგრამ მრავალმხრივი და მრავალჯონის მცდელობის მიუხედავად შეთანხმების მიღწევა დღემდე ვერ მოხერდა (38, 39). კონსენსუსის მიუღწევლობის ძირითად მიზეზს ენების გამოყენებასა და სასამართლო განხილვების ერთიანი იურისდიქციის ქვეშ მოქცევასთან დაკავშირებულ აზრთა სხვადასხვაობა წარმოადგენს. განცდილი წარუმატებლობის მიუხედავად, ევროგაერთიანების პატენტის შემოღება რჩება ევროკავშირის დღის წესრიგის პრიორიტეტულ ამოცანად.

4. სამრეწველო ნიმუში (დიზაინი)

დიზაინი წარმოადგენს მასობრივი წარმოების პროდუქტის გარეგანი სახის შექმნასთან დაკავშირებული შემოქმედებითი საქმიანობის შედეგს, რომელიც ხელმისაწვდომი ფასების ფარგლებში აკმაყოფილებს პოტენციურ მომხმარებელთა მოთხოვნებს (40). გარეგნული სახე წარმოადგენს ერთ-ერთ იმ ფაქტორს, რომელიც გადაწყვეტილების მიღებისას გავლენას ახდენს მომხმარებელზე უპირატესობა მიანიჭოს რომელიმე ერთ პროდუქტს მეორესთან შედარებით, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როცა ბაზარზე ერთნაირი დანიშნულების მქონე პროდუქტების ფართო ასორტიმენტია.

სამრეწველო ნიმუშების სამართლებრივი დაცვა ემსახურება იმ მნიშვნელოვანი განმასხვავებელი მახასიათებლების დაცვას, რომლის მეშვეობით მეწარმეები აღწევენ წარმატებას ბაზარზე, რის შედეგად ხდება სახსრების ინვესტირების სტიმულირება პროდუქციის გარეგანი სახის გასაუმჯობესებლად დაკავშირებული საქმიანობის სფეროში. სამრეწველო ნიმუშები ხშირად შეადგენენ კომპანიების არამატერიალური აქტივების მნიშვნელოვან ნაწილს. თუ ახალი ტექნოლოგიური შემოთავაზების სამართლებრივი დაცვა მიზანშეწონილია მოხდეს გამოგონების შექმნის სტადიაზე.

სამრეწველო ნიმუშის რეგისტრაცია ინოვაციური პროცესის იმ ეტაპთანაა დაკავშირებული, როცა იწყება პროდუქციის წარმოება.

2008 წელს სამრეწველო ნიმუშებზე განაცხადების რაოდენობამ მსოფლიოში 656 ათასი შეადგინა. აქედან უმრავლესობა – 84%, რეზიდენტებს ეკუთვნოდა. დღეისთვის მოქმედი დიზაინების უდიდესი ნაწილი – 400 ათასი – საფრანგეთის მოქალაქეების საკუთრებას წარმოადგენდა (41). ევროკავშირში მოქმედებს დიზაინის რეგისტრაციის ეროვნული და ევროგაერთიანების სისტემები. ევროგაერთიანების დიზაინზე უფლებების წარმოქმნისათვის საჭიროა განაცხადის მიწოდება ევროკავშირის შიდა ბაზრის ჰარმონიზაციის ოფისში (OHIM, ალიკანტე, ესპანეთი). ევროგაერთიანების დიზაინის მოქმედება ვრცელდება ევროკავშირის მთელ ტერიტორიაზე (42, 43, 44).

5. სასაქონლო ნიშანი

სასაქონლო ნიშნის დანიშნულებაა მისცეს მომხმარებელს საშუალება განასხვავოს ერთი საწარმოს საქონელი ან/და მომსახურება, მეორე საწარმოს საქონლისა და/ან მომსახურებისაგან. სასაქონლო ნიშნები ჯერ კიდევ ანტიკურ ხანაში გვხვდება. ჩვენამდე მოღწეულია უძველესი ცივილიზაციის დროს შექმნილი ნაკეთობანი, რომლებიც მონიშნულია მწარმოებლის სახელით ან სხვაგვარი სპეციალური აღნიშვნით (45). სასაქონლო ნიშნების მნიშვნელობა და როლი განსაკუთრებით გაიზარდა გლობალიზაციის ეპოქაში, როცა პროდუქციის მასობრივმა წარმოებამ აქამდე არნახულ მასშტაბებს მიაღწია და შესაძლოა ნებისმიერ ქვეყანაში შეგვხვდეს კონკურენტი კომპანიებისა და ფირმების მიერ გამოშვებული ერთი და იმავე სახეობის პროდუქციის სხვადასხვა ნაწარმი. ამ პირობებში სამომხმარებლო ბაზარზე ორიენტაციის ყველაზე მნიშვნელოვან და ეფექტურ ელემენტად სასაქონლო ნიშანი გვევლინება, რომელიც მწარმოებლის მომხმარებლისადმი ინფორმაციული გზავნილის როლს ასრულებს. იმავედროულად სასაქონლო ნიშანი აიძულებს მეწარმეს მიმართოს ინვესტიციები მისი პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის უზრუნველსაყოფად და სასაქონლო ნიშნის რეპუტაციის შესანარჩუნებლად. მაღალი რეპუტაციის ბრენდი ბიზნესის წარმატებულად წარმართვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტი და:

- ხელს უწყობს პროდუქციის გაყიდვის ზრდას;
- ზრდის პროდუქციის პრესტიჟულობასა და ფასს;
- განაპირობებს მომხმარებლის პროდუქციისადმი ერთგულებას;
- აადვილებს ახალი პროდუქციის ბაზარზე დაშვებებს;
- ხელს უწყობს ახალი ბაზრების ათვისებას;
- წარმოადგენს, ხალიცენზიო ხელშეკრულებებიდან, შემოსავლების მიღების

წყაროს;

- არის წარმატებული რეკლამის ინსტრუმენტი.

მსოფლიოში დარეგისტრირებულია ათეული მილიონობით სასაქონლო ნიშანი. 2008 წ. მსოფლიოში სასაქონლო ნიშანზე შეტანილმა განაცხადთა რაოდენობამ 3.3 მილიონი

შეადგინა, მანამდე მოქმედებდა 14,8 მილიონი სასაქონლო ნიშანი (46). ზოგიერთი სასაქონლო ნიშნის ღირებულება რამდენიმე მლრდ. დოლარად არის შეფასებული და წარმოადგენს კომპანიების ყველაზე ღირებულ აქტივს. 2010 წლის მონაცემებით ყველაზე მაღალღირებულები ბრენდები იყო: Google – 114.26, IBM – 86.383, Apple – 89.153, Microsoft – 76.34, ხოლო Coca-Cola – 67.083 მლრდ დოლ. (47). სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციის აუცილებლობა დგება საქონლის რეკლამირებისა და მისი ბაზრისთვის შეთავაზების ეტაპზე. სასაქონლო ნიშანს ინოვაციური პროდუქტებისთვის იმიჯის შექმნისა და ბაზარზე დამკვიდრების ხელშესაწყობად განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება.

ევროკავშირის ქვეყნებში სასაქონლო ნიშნების დაცვა შესაძლებელია ეროვნულ უწყებაში ან ევროკავშირის შიდა ბაზრის ჰარმონიზაციის ოფისში (OHIM, ალიკანტე-ესპანეთი), მათი რეგისტრაციის საფუძველზე. ევროკავშირის სასაქონლო ნიშნის მოქმედება ვრცელდება ევროკავშირის მთელ ტერიტორიაზე (48, 49).

6. ადგილწარმოშობის დასახელებები და გეოგრაფიული აღნიშვნები

საქონლის ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის გამოყენების ტრადიცია სათავეს ჯერ კიდევ შორეულ წარსულში იღებს. ეს აიხსნება მეწარმის ბუნებრივი სურვილით, მიანიშნოს საქონლის განსაკუთრებულ თვისებებსა და ხარისხზე, რასაც სწორედ ამ გეოგრაფიული ადგილმდებარეობის სპეციფიკურობა განპირობებს. აქ აღსანიშნავია, რომ ასეთი სახის საქონლის მაღალმა ხარისხმა და რეპუტაციამ, ასევე წარმოებისა და სავაჭრო ურთიერთობათა მასშტაბების გაფართოების პირობებში სპეციალური კანონების არარსებობამ, მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში ცნობილი სახელების უკონტროლო გამოყენება გამოიწვია.(50) ამგვარი ფალსიფიცირების მოზღვაგებამ აიძულა საფრანგეთი 1919 და 1935 წლებში მიეღო სპეციალური კანონები ადგილწარმოშობის დასახელების შესახებ ღვინისა და სპირტიანი სასმელებისათვის, რამაც შექმნა სამართლებრივი საფუძველი, თითოეული დასახელების ღვინისათვის მკაცრად დადგენილიყო ყურძნის მოყვანისა და ღვინის წარმოების პირობები, აგრეთვე ადგილმდებარეობის ზუსტი ფარგლები. სწორედ ამ კანონის მიღებამ უბიძგა საფრანგეთში ღვინოების, "შამპანურისა" და "კონიაკის" წარმოების აღმავლობას. შემდგომში ასეთი კანონები ამოქმედდა სხვა ქვეყნებშიც. ამჟამად გეოგრაფიული აღნიშვნებისა და ადგილწარმოშობის დასახელებების დაცვის სპეციალური კანონები მოქმედებს მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში (51). გეოგრაფიული აღნიშვნებით მონიშნული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოება საფრანგეთში წელიწადში შეადგენს 18 მლრდ. ევროს, მთელი ასეთი პროდუქციის 15%. მისი წილი საფრანგეთის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ექსპორტში კიდევ უფრო დიდია და უდრის 30%-ს (52).

ევროკავშირში სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის, ღვინისა და სპირტიანი სასმელების ადგილწარმოშობის დასახელებებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნების დაცვა რეგულირდება სპეციალური რეგულაციებით. (53, 54, 55)

ევროკავშირში დაცულია 4000-მდე ადგილწარმოშობის დასახელება და გეოგრაფიული აღნიშვნა - ღვინოები, სპირტიანი სასმელები, ყველი, სორცი, ლორი, ძეხვი, ხილი, ბოსტნეული და სხვ. (56).

7. საერთაშორისო ხელშეკრულებები სამრეწველო საკუთრების სფეროში

7.1 ზოგადი მიმოხილვა

სამრეწველო საკუთრების დაცვის საერთაშორისო რეგულირებას საფუძველი ჩაეყარა მე-19 საუკუნის ბოლოს, როცა ხელი მოეწერა სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენციას (1883 წ.) ამ კონვენციით პირველად მოხდა ეროვნული რეჟიმის უცხოელებზე გავრცელება და დაცვის მინიმალური მოთხოვნების დადგენა. სამრეწველო საკუთრების საერთაშორისო სამართლის შემდგომი განვითარება დაკავშირებული იყო დაცვის უფრო სრულყოფილი სტანდარტების დამკვიდრებასთან, ქვეყნის გარეთ უფლებების მოპოვების ეფექტურ პროცედურათა იმპლემენტაციასთან, ცალკეული ობიექტების დამცავ სპეციალურ შეთანხმებათა მიღებასთან, საერთაშორისო საინფორმაციო-საძიებო ინსტრუმენტების ფორმირებასთან და სხვა.

დანიშნულების მიხედვით გამოყოფენ ხელშეკრულებების სამ ძირითად ტიპს: ხელშეკრულებებს, რომლებიც განსაზღვრავენ დაცვის საერთაშორისო სტანდარტებს, ხელშეკრულებებს სამრეწველო საკუთრების ობიექტების საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ და ხელშეკრულებებს საერთაშორისო კლასიფიკაციების შესახებ. ამჟამად სამრეწველო საკუთრების დაცვის სფეროში მოქმედებს 15 საერთაშორისო ხელშეკრულება და კონვენცია, რომლებსაც ადმინისტრირებას უწევს ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია (ისმო). 1994 წ. ხელი მოეწერა ხელშეკრულებას ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის შესახებ, რომლის ფარგლებში მოხდა შეთანხმება ვაჭრობასთან დაკავშირებული ინტელექტუალური საკუთრების ასპექტების შესახებ – ტრიპსი (TRIPS). საქართველო მიერთებულია ისმოს 7 ხელშეკრულებასა და ტრიპსს.

ისმოს ხელშეკრულებების სრული ტექსტები შეგიძლიათ იხილოთ: ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის ვებგვერდზე (www.wipo.int/treaties), ხოლო ხელშეკრულებების ქართული ვერსიები და მოკლე მიმოხილვები – საქპატენტის ვებგვერდზე (www.sakpatenti.org.ge). TRIPS-ის სრული ტექსტი განთავსებულია ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის ვებგვერდზე (http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm), ხოლო შესაბამისი ქართული ვერსია – საქპატენტის ვებგვერდზე (www.sakpatenti.org.ge). ქვემოთ მოკლედია მიმოხილული სამრეწველო საკუთრების დაცვის ბაზისური საერთაშორისო ხელშეკრულებები, რომლებშიც საქართველო მონაწილეობს.

7.2. სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენცია (1883 წ.)

კონვენცია ეხება სამრეწველო საკუთრების ობიექტებს. კონვენციის მატერიალური ნორმები იყოფა სამ ძირითად კატეგორიად. დებულებათა პირველი კატეგორია ეხება

ეროვნული რეჟიმის უფლებას, მეორე კატეგორია აწესებს კიდევ ერთ ძირითად, ე.წ. პრიორიტეტის უფლებას, ხოლო მესამე კატეგორია აერთიანებს ზოგად ნორმებს.

(1) ეროვნული რეჟიმის შესახებ არსებული დებულების მიხედვით, კონვენცია უზრუნველყოფს, რომ თითოეულმა მონაწილე სახელმწიფომ, სხვა მონაწილე სახელმწიფოთა მოქალაქეებს, სამრეწველო საკუთრებასთან დაკავშირებით მიანიჭოს იგივე დაცვა, როგორსაც ანიჭებს საკუთარ მოქალაქეებს.

(2) გამოგონების, სასარგებლო მოდელების, ნიშნებისა და სამრეწველო ნიმუშების შემთხვევაში კონვენცია ითვალისწინებს პრიორიტეტის უფლებას. ეს უფლება ნიშნავს, რომ ერთ-ერთ მონაწილე სახელმწიფოში, სამრეწველო საკუთრების უფლებაზე შეტანილი სწორად გაფორმებული განაცხადის საფუძველზე, მისი შეტანის თარიღიდან დროის გარკვეულ პერიოდში (გამოგონებებისა და სასარგებლო მოდელებისათვის 12 თვე, ხოლო სამრეწველო ნიმუშებისა (დიზაინის) და სასაქონლო ნიშნებისათვის 6 თვე) მოითხოვოს საკუთარი უფლებების დაცვა ყველა სხვა მონაწილე სახელმწიფოშიც, ამასთან, ასეთი მოგვიანებით შეტანილი განაცხადი, პირველი (ანუ ყველაზე ადრინდელი) განაცხადის შეტანის დღეს შეტანილად განიხილება და სარგებლობს პრიორიტეტით (უპირატესობით), ამ ქვეყნებში მასზე უფრო ადრე შეტანილ ყველა განაცხადის მიმართ.

(3) კონვენცია შეიცავს ყველა მონაწილე სახელმწიფოსათვის სავალდებულო რამდენიმე ზოგად ნორმას, რომლებიც ადგენენ იმ პირობებს, რომლის საფუძველზეც სახელმწიფოს არ აქვს უფლება უარი თქვას სამრეწველო საკუთრების უფლების დაცვაზე, აგრეთვე იმ პირობებს, რომლებიც შესაძლებელია გამოყენებული იყოს უარის სათქმელად. საქართველო ითვლება პარიზის კონვენციის მონაწილე მხარედ 1991 წ. 25 დეკემბრიდან, კონვენცია ასევე შეიცავს არაკეთილსინდისიერ კონკურენციასთან დაკავშირებულ სპეციალურ ნორმებს.

2011 წ. 15 იანვრის მონაცემებით, პარიზის კონვენციის მონაწილე ქვეყნების რაოდენობა უდრის 173. პარიზის კონვენციის მოქმედება ასევე ვრცელდება მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის ყველა წევრ ქვეყანაზე. საქართველო ითვლება პარიზის კონვენციის მონაწილე მხარედ 1991 წ. 25 დეკემბრიდან.

7.3. საპატენტო კოოპერაციის შესახებ ხელშეკრულება (PCT, 1970)

საპატენტო კოოპერაციის შესახებ ხელშეკრულებით შესაძლებელია გამოგონებაზე საპატენტო დაცვის მოთხოვნა ერთდროულად მრავალ ქვეყანაში. "საერთაშორისო" საპატენტო განაცხადი შეიძლება წარადგინოს ხელშეკრულების მონაწილე ქვეყნის მოქალაქემ ან რეზიდენტმა. განაცხადის წარდგინება ნდება ხელშეკრულების მხარე სახელმწიფოს ეროვნულ საპატენტო უწყებაში, რეგიონალურ უწყებებში (ევროპის საპატენტო უწყება, აფრიკის რეგიონალურ სამრეწველო საკუთრების ორგანიზაცია, აფრიკის ინტელექტუალური საკუთრების ორგანიზაცია და ევრაზიის საპატენტო უწყება) ან ისმოს საერთაშორისო ბიუროში. საერთაშორისო განაცხადის წარდგინა ავტომატურად ნიშნავს PCT-ის მხარე ყველა სახელმწიფოს საპატენტო უწყებაში

განაცხადის შეტანას. საერთაშორისო საპატენტო პროცედურა შედგება ორი ფაზისაგან - საერთაშორისო და ეროვნული.

საერთაშორისო ფაზის დროს განაცხადი ექვემდებარება ე.წ. "საერთაშორისო ძიებას". ძიება ტარდება ისმო-ს მიერ უფლებამოსილი ერთ-ერთი საპატენტო უწყების („საერთაშორისო ძიების ორგანო“) მიერ, რაც აისახება "საერთაშორისო ძიების ანგარიშში", რომელიც წარმოადგენს იმ გამოქვეყნებული მასალების ციტირებების ჩამონათვალს, რომელმაც შეიძლება გავლენა იქონიოს საერთაშორისო განაცხადში წარმოდგენილი გამოგონების პატენტუნარიანობაზე. ამასთან ერთად დგება წინასწარი წერილობითი დასკვნა გამოგონების პატენტუნარიანობის კრიტერიუმებთან შესაბამისობის შესახებ. საერთაშორისო ძიების ანგარიშისა და წერილობითი დასკვნის საფუძველზე განმცხადებელი იღებს დასაბუთებულ გადაწყვეტილებას მისთვის სასურველ ქვეყანაში ეროვნული საპატენტო პროცედურების გაგრძელების შესახებ. თუ განმცხადებლის მიერ საერთაშორისო განაცხადის გაწვევა არ მომხდარა, მაშინ ის გამოქვეყნდება საერთაშორისო ბიუროს მიერ საერთაშორისო ძიების ანგარიშთან ერთად. განმცხადებელმა ეროვნული პროცედურები შეუძლია წამოიწყოს საპრიორიტეტო თარიღიდან ოცდამეათე თვის გასვლამდე. განმცხადებელს ასევე შეუძლია მოითხოვოს ნებაყოფლობითი საერთაშორისო წინასწარი ექსპერტიზის ჩატარება, რომლის საფუძველზეც დგება დეტალური ანგარიში გამოგონების პატენტუნარიანობის შესახებ, რომელიც ზრდის პატენტების მიღების შანსებს. წინასწარ ექსპერტიზას ძირითადად მიმართავენ უარყოფითი ძიების ანგარიშისა და წერილობითი დასკვნის შემთხვევაში. წინასწარი ექსპერტიზის დროს განმცხადებელს უფლება აქვს შეიტანოს ცვლილებები განაცხადში, რათა გვერდი აუაროს ძიების ანგარიშში მითითებულ მასალებსა და შედეგებს, რომლებიც მოცემულია წერილობით დასკვნაში და ეცადოს პატენტუნარიანობა შესძინოს გადასინჯულ და ამგვარად შეცვლილ განაცხადს. თუ ექსპერტიზის ანგარიში ხელსაყრელ დასკვნებს შეიცავს, განმცხადებელს შეუძლია მეტი დამატებლობით გააგრძელოს საერთაშორისო განაცხადთან დაკავშირებული პროცედურები ეროვნული და რეგიონალური უწყებების წინაშე. საპატენტო კოოპერაციის ხელშეკრულებას საზღვარგარეთ დაპატენტებისთვის, ჩვეულებრივ პროცედურებთან შედარებით, რიგი უპირატესობები გააჩნია.

(1) განმცხადებელს დამატებით აქვს 18 თვე, ვიდრე ექნებოდა ამ სისტემის გამოუყენებლობის შემთხვევაში. ამ პერიოდში ის საბოლოოდ გამოავლენს საზღვარგარეთ საპატენტო უფლებების მოპოვების სურვილს, ირჩევს ადგილობრივ პატენტრწმუნებულს, მოამზადებს საჭირო თარგმანს და გადაინდის საფასურს. მას აქვს იმის გარანტია, რომ თუ საერთაშორისო განაცხადი პასუხობს PCT-ით დადგენილ ფორმას, მაშინ საპატენტო უწყების მიერ აღარ შეიძლება ფორმალური მოთხოვნების შეუსრულებლობის გამო, ეროვნული ფაზით გათვალისწინებული პროცედურის დროს მისი უარყოფა; ის მეტი საიმედოობით შეაფასებს პატენტების მიღების შანსებს, ნებაყოფლობითი საერთაშორისო წინასწარი ექსპერტიზის მიმდინარეობისას შესაძლებლობა ეძლევა საერთაშორისო განაცხადში, მისი საპატენტო უწყებებისათვის განსახილველად მიწოდებამდე, შეიტანოს საჭირო ცვლილებები;

(2) საპატენტო უწყებების მიერ ჩასატარებელი საინფორმაციო ძიება და ექსპერტიზასთან დაკავშირებული სამუშაოები შეიძლება მნიშვნელოვნად შემცირდეს ან გამოირიცხოს, რისი საფუძველიცაა საერთაშორისო ძიების ანგარიში, წერილობითი დასკვნა და, შესაბამის შემთხვევაში, საერთაშორისო წინასწარი ექსპერტიზის ანგარიში პატენტუნარიანობასთან დაკავშირებით, რომელიც მიეწოდება ეროვნულ ან რეგიონალურ უწყებებს საერთაშორისო განაცხადთან ერთად;

(3) რადგან საერთაშორისო განაცხადი საერთაშორისო ძიების ანგარიშთან ერთად ქვეყნდება, მესამე პირებს ეძლევათ შანსი, საფუძვლიანად ჩამოიყალიბონ საკუთარი აზრი განაცხადებული გამოგონების პოტენციურ პატენტუნარიანობასთან დაკავშირებით.

საქართველოს მოქალაქეებისათვის, სხვა დაბალშემოსავლიანი სახელმწიფოთა მოქალაქეების ხელშეკრულებით გათვალისწინებული საფასურების 90%-ით შემცირება.

2011 წ. 15 იანვრის მონაცემებით, საპატენტო კოოპერაციის შესახებ ხელშეკრულების მონაწილე ქვეყნების რაოდენობა უდრის 142. საქართველო ითვლება საპატენტო კოოპერაციის შესახებ ხელშეკრულების მონაწილე მხარედ 1991 წ. 25 დეკემბრიდან.

7.4. მადრიდის შეთანხმება ნიშნების საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ (1891 წ.) და ამ შეთანხმებასთან არსებული ოქმი (1989 წ.)

ნიშნების საერთაშორისო რეგისტრაციის სისტემა რეგულირდება ორი ხელშეკრულებით – მადრიდის შეთანხმებით ნიშნების საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ (1891 წ.) და ამ შეთანხმებასთან არსებული ოქმით (1989 წ.). მადრიდის შეთანხმებასთან არსებული ოქმი დაიდო მადრიდის სისტემის მეტი მოქნილობის უზრუნველსაყოფად და იმ ქვეყნის კანონმდებლობასთან უკეთ მოსარგებლად, რომელმაც ვერ შეძლეს უშუალოდ შეთანხმებასთან მიერთება. შეთანხმებისაგან განსხვავებით, შეთანხმებასთან არსებული ოქმის მონაწილე მხარე შეიძლება გახდეს ის საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელსაც გააჩნია ნიშნების რეგისტრაციის საკუთარი უწყება. განაცხადი შეიძლება წარადგინოს ხელშეკრულების მონაწილე ქვეყნის მოქალაქემ ან რეზიდენტმა. ნიშნების საერთაშორისო რეგისტრაციის სისტემა განმცხადებელს საშუალებას აძლევს ერთი განაცხადით განახორციელოს ნიშნების საერთაშორისო რეგისტრაცია, რომლის მოქმედება ვრცელდება შეთანხმების მონაწილე ყველა ქვეყანაზე. შეთანხმების მიხედვით ნიშანი მხოლოდ იმ შემთხვევაში არის საერთაშორისო რეგისტრაციის საგანი, თუ ის უკვე რეგისტრირებულია წარმოშობის ქვეყანაში. ოქმის შემთხვევაში, საერთაშორისო რეგისტრაციისთვის საკმარისია განაცხადის შეტანა წარმოშობის ქვეყნის უწყებაში. ამასთან ეროვნულ უწყებებს, ეროვნულ მოთხოვნებთან შესაბამისობის დასადგენად, რჩებათ უფლება ჩაატარონ საერთაშორისო რეგისტრაციის ექსპერტიზა. შეუსაბამობის დადგენის შემთხვევაში ეროვნულ უწყებას უფლება აქვს უარი თქვას საკუთარი ქვეყნის ტერიტორიაზე ნიშნისათვის დაცვის მინიჭებაზე. 2011 წ. 15 იანვრის მონაცემებით, შეთანხმება – 56, ხოლო ოქმი 83 მონაწილე მხარეს აერთიანებდა. საქართველო შეთანხმებასთან არსებულ ოქმს 1998 წ. 20 აგვისტოს მიუერთდა.

7.5. ჰააგის შეთანხმება სამრეწველო ნიმუშების საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ (1925 წ.)

ძალაშია ჰააგის შეთანხმების სამი 1934, 1960 და 1999 წლების აქტები. თუმცა, დღესდღეობით, საერთაშორისო რეგისტრაციის 99%-მეტი რეგულირდება ბოლო ორი აქტის საფუძველზე. სამრეწველო ნიმუშის საერთაშორისო რეგისტრაციის მოთხოვნა შესაძლებელია უშუალოდ ისმო-ს საერთაშორისო ბიუროსაგან ან წარმოშობის ქვეყნის სამრეწველო საკუთრების უწყების მეშვეობით. საერთაშორისო რეგისტრაციას, განმცხადებლის მიერ მითითებული შეთანხმების მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე გააჩნია, როგორც უშუალოდ ეროვნულ რეგისტრაციას. რეგისტრაციის მოქმედება შეიძლება გავრცელდეს წარმოშობის ქვეყანაზეც.

საერთაშორისო რეგისტრაციის მოთხოვნის უფლება 1999 წ. აქტის შესაბამისად აქვს მონაწილე სახელმწიფოს მოქალაქეს ან რეზიდენტს.

შეთანხმების მხარეს შეუძლია უარი თქვას დაცვის მინიჭებაზე, მხოლოდ ფორმალური მოთხოვნებისაგან განსხვავებულ ეროვნული მოთხოვნების საფუძველზე. 1999 წ. აქტის მიხედვით, შეთანხმების მონაწილე შეიძლება განდეს საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელსაც აქვს სამრეწველო ნიმუშის რეგისტრაციის უწყება.

დაცვის ვადა განისაზღვრება 5 წლით საერთაშორისო რეგისტრაციის თარიღიდან და მისი გაგრძელება დასაშვებია, ერთნელ 5 წლით 1960 წლის აქტით და ორი ასეთი პერიოდით 1999 წლის აქტით. 2011 წლის 15 იანვრისათვის ჰააგის შეთანხმება 57 მონაწილე მხარეს აერთიანებდა. საქართველო შეთანხმებას მიუერთდა 2003 წლის 1 აგვისტოს.

7.6. ლისაბონის შეთანხმება ადგილწარმოშობის დასახელებების საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ (1958 წ.)

ლისაბონის შეთანხმების თანახმად, ადგილწარმოშობის დასახელება არის ქვეყნის, რეგიონის ან ადგილის გეოგრაფიული სახელი, რომელიც გამოიყენება იქ წარმოშობილი იმ პროდუქციის მოსანიშნად, რომლის წარმომადგენელი და მასწავლებლები მთლიანად ან არსებითად განპირობებულია გეოგრაფიული გარემოთი, ბუნებრივი და ადამიანის ფაქტორების ჩათვლით. ასეთი სახელები რეგისტრირდება შეთანხმების მონაწილე დაინტერესებულ სახელმწიფოთა უფლებამოსილი ორგანოს მოთხოვნის საფუძველზე ისმო-ს საერთაშორისო ბიუროს მიერ. საერთაშორისო ბიურო რეგისტრაციის შესახებ შეტყობინებას უგზავნის შეთანხმების მონაწილე დანარჩენ სახელმწიფოებს. შეთანხმების მონაწილე სახელმწიფოს შეუძლია შეტყობინების მიღებიდან ერთი წლის განმავლობაში უარი განაცხადოს რეგისტრირებული ადგილწარმოშობის დასახელების დაცვაზე. 2011 წ. 15 იანვრის მდგომარეობით, ლისაბონის შეთანხმება 26 წევრ სახელმწიფოს აერთიანებს. საქართველო შეთანხმებას მიუერთდა 2004 წლის 23 სექტემბერს.

7.7. ბუდაპეშტის ხელშეკრულება საპატენტო პროცედურის მიზნებისათვის მიკროორგანიზმების დეპონირების საერთაშორისო აღიარების შესახებ (1977წ.)

ხელშეკრულების თანახმად, მონაწილე მხარეებმა, რომლებიც ახდენენ მიკროორგანიზმების დეპონირებას ან მოითხოვენ მის განხორციელებას საპატენტო პროცედურის მიზნებისათვის, უნდა აღიარონ ამ მიზნით მიკროორგანიზმის დეპონირება "საერთაშორისო დეპონირების ორგანოს" მიერ, მიუხედავად იმისა, თუ სად მდებარეობს ეს ორგანო, მოცემული ქვეყნის ტერიტორიაზე თუ მის ფარგლებს გარეთ. ჩვეულებრივ, პატენტის მიღებისათვის, აუცილებელია გამოგონების არსის წერილობითი აღწერა. მიკროორგანიზმების შემთხვევაში ეს პრაქტიკულად შეუძლებელია, რის გამოც სდება გამოგონების ობიექტის მიკროორგანიზმების ნიმუშებისათვის განკუთვნილ სპეციალიზებულ დაწესებულებაში დეპონირება.

ხელშეკრულებით "მიკროორგანიზმი" განიმარტება ფართო გაგებით და მოიცავს ბიოლოგიურ მასალას, რომლის დეპონირებაც აუცილებელია გამოგონების არსის გასამჟღავნებლად. "საერთაშორისო დეპონირების ორგანო" ეწოდება სამეცნიერო დაწესებულებას, რომელსაც გააჩნია სათანადო პირობები მიკროორგანიზმების შესანახად, რასაც აღიარებს მონაწილე სახელმწიფო, რომლის ტერიტორიაზეცაა განლაგებული ეს დაწესებულება. ამის შესახებ შესაბამისი საგარანტიო საბუთი წარედგინება ისმო-ს საერთაშორისო ბიუროს. 2011 წლის 15 იანვრისათვის ხელშეკრულება აერთიანებდა 72 მხარე სახელმწიფოს. საქართველო ხელშეკრულებას მიუერთდა 2005 წლის 10 სექტემბერს.

7.8. შეთანხმება ვაჭრობასთან დაკავშირებული ინტელექტუალური საკუთრების ასპექტების შესახებ - ტრიპსი (1994 წ.)

მსოფლიოში ინოვაციური პროცესების სწრაფმა განვითარებამ და საერთაშორისო ვაჭრობის გაფართოებამ დღის წესრიგში დააყენა ქვეყნებში ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის ერთიანი მაღალი სტანდარტების დამკვიდრების აუცილებლობა. ჰარმონიზაციის პროცესი, რომელიც ისმოს ინიციატივით, განვითარებადი ქვეყნების წინააღმდეგობის გამო გასული საუკუნის 80-იან წლებში დაიწყო, უშედეგოდ დამთავრდა. ისმო-ში განცდილმა წარუმატებლობამ განვითარებული ქვეყნები აიძულა ამ საკითხების განხილვა ისმოდან გადაეტანა GATT-ში (ტარიფებისა და ვაჭრობის გენერალური შეთანხმება) და ის ექცია იქ მიმდინარე მოლაპარაკებების საგნად. ასეთი გადაწყვეტილება განპირობებული იყო ორი გარემოებით: GATT-ში განვითარებული ქვეყნების მყარი მდგომარეობითა და სხვადასხვა დარღვევებისათვის ვაჭრობასთან დაკავშირებული სანქციების გატარების შესაძლებლობით. 1994 წ. ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის (რომელმაც ჩაანაცვლა GATT) შესახებ შეთანხმების ფარგლებში მიიღეს ტრიპსი (შეთანხმება ვაჭრობასთან დაკავშირებული ინტელექტუალური საკუთრების შესახებ) (57). ეს არის პირველი გლობალური შეთანხმება, რომლითაც:

– დადგინდა ინტელექტუალური საკუთრების ყველა ობიექტისთვის (პატენტი, დიზაინი, სასაქონლო ნიშანი, გეოგრაფიული აღნიშვნა, საავტორო უფლებები და სხვ.) დაცვის მინიმალური სტანდარტები;

– ქვეყნებს დააკისრა ვალდებულებები ინტელექტუალური საკუთრებაზე უფლებების განხორციელებასთან დაკავშირებით და

– გაითვალისწინა წევრ სახელმწიფოთა შორის დაგების დარეგულირების მექანიზმი.

ტრიპსის მიღების შემდეგ წარმოჩინდა ამ ხელშეკრულებისადმი რადიკალურად განსხვავებული დამოკიდებულება განვითარებულ და განვითარებად ქვეყნებს შორის.

თუ განვითარებული ქვეყნები აწესებენ ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის უფრო მაღალ სტანდარტებს, ვიდრე ეს ტრიპსითაა გათვალისწინებული (ე.წ. ტრიპს-პლუს ნორმები) და ცდილობენ ეს ნორმები გაავრცელონ სხვა ქვეყნებში ორმხრივი და თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ რეგიონალური ხელშეკრულებების საფუძველზე. განვითარებადი ქვეყნები, თავის მხრივ, მათ წინაშე მდგარი ეკონომიკური და სოციალური პრობლემებიდან გამომდინარე, მოითხოვენ ტრიპსის ნორმების შერბილებასა და ადაპტირებას. ისინი ადანაშაულებენ განვითარებულ ქვეყნებს ტრიპსით დადგენილი მიზნების შეუსრულებლობაში. ტრიპსის მე-7 მუხლში ეს მიზნები შემდეგნაირადაა გამოცხადებული: „ინტელექტუალური საკუთრების უფლებების დაცვამ და განხორციელებამ ხელი უნდა შეუწყოს ტექნოლოგიურ ინოვაციას, ტექნოლოგიების გადაცემას, მწარმოებელთა და ტექნოლოგიური ცოდნის მომხმარებელთა ურთიერთსასარგებლოდ გავრცელებას, რათა მოხდეს სოციალურ-ეკონომიკური კეთილდღეობისა და უფლებებისა და ვალდებულებების დაბალანსება“.(58)

განვითარებადი ქვეყნების ტრიპსისადმი დამოკიდებულება აისახა დოჰას 2001 წ. დეკლარაციაში ტრიპსისა და საზოგადოების ჯანმრთელობის შესახებ (59). დეკლარაციის მიხედვით საგანგებო ვითარებაში ტრიპსი არ უნდა განდეს იმ ღონისძიებათა გატარების ხელშემშლელი ფაქტორი, რომლებიც მიმართულია ეპიდემიური ხასიათის დაავადებების წინააღმდეგ (შიდსი, ტუბერკულოზი და სხვ.). ეს ღონისძიებები შეიძლება მოიცავდეს იძულებით ლიცენზიებსა და პარალელურ იმპორტს დაპატენტებულ სამედიცინო საშუალებებთან მიმართებაში. დოჰას დეკლარაციამ ასევე გადაავადა ნაკლებად განვითარებული ქვეყნებისთვის წამლებზე პატენტის გაცემის ვალდებულება 2016 წლამდე.

8. საქართველოს კანონმდებლობა სამრეწველო საკუთრების სფეროში

8.1. ზოგადი კანონმდებლობა

საქართველოში სამრეწველო საკუთრების სფეროში დღეს მოქმედი კანონმდებლობა მიიღეს საქართველოს ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციაში გაწევრიანების პროცესთან დაკავშირებით 1999 წელს. ცვლილებები, რომლებიც შემდგომ წლებში განხორციელდა ძირითადად განპირობებული იყო ქვეყნის კანონმდებლობის ევროპულ

კანონმდებლობასთან ჰარმონიზაციის მიზნით. 2005 წელს ცვლილებები და დამატებები შეიტანეს საქართველოს კანონში „სასაქონლო ნიშნების შესახებ“. 2010 წელს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო ცალკე კანონი დიზაინის შესახებ, რომლითაც საქართველოში დიზაინის დაცვა შესაბამისობაში მოვიდა ევროკავშირის დირექტივასთან დიზაინის შესახებ. პარლამენტმა ასევე მიიღო რიგი პოზიტიური შესწორებები და დამატებები საქართველოს საპატენტო კანონში -- კერძოდ, დადგინდა სამედიცინო პროდუქტზე პატენტის 25 წლამდე ვადით დაცვის შესაძლებლობა, ასევე პატენტის გირავნობის შესაძლებლობა და მისი განხორციელების წესი, გაუქმდა შემოტანილი პატენტის ინსტიტუტი. გარდა ამისა კანონში შევიდა პატენტების საიმედოობის გაზრდისკენ მიმართული ცვლილებები. ამასთან გაუმართლებლად უნდა მივიჩნიოთ ცვლილება, რომლითაც გაუქმდა იძულებითი ლიცენზირების რეჟიმი. საპატენტო კანონმდებლობის ერთ-ერთი ძირითადი ამოცანაა გამოგონების გამოყენებასთან დაკავშირებით პატენტმფლობელისა და საზოგადოების ინტერესების დაბალანსება. კანონის 62-ე მუხლის შესაბამისად (რომელიც ამჟამად ამოღებულია), თუ გამოგონება ან სასარგებლო მოდელი საქართველოს ტერიტორიაზე, პატენტის გაცემის დღიდან 4 წლის განმავლობაში არ გამოიყენებოდა ან გამოიყენებოდა არასაკმარისად, აგრეთვე თუ შეუძლებელი იყო მათი გამოყენება უფრო ადრინდელი პატენტის დარღვევის გარეშე, სახელმწიფოს ეძლეოდა უფლება (ადმინისტრაციული აქტის ან სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე) აეძულებინა პატენტმფლობელი გაეცა ლიცენზია გამოგონების ან სასარგებლო მოდელის გამოყენებაზე, შესაბამისი ანაზღაურებით.

იძულებითი ლიცენზირება წარმოადგენს საპატენტო სისტემის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ინსტიტუტს, რომელიც მიმართულია საზოგადოების საერთო ინტერესებში შემავალი საპატენტო უფლებების ბოროტად გამოყენების წინააღმდეგ, მოქმედებს პრაქტიკულად ყველა ქვეყნის საპატენტო კანონმდებლობაში, როგორც ევროპაში, ისე მის ფარგლებს გარეთ. (60,61,62,63,64)

8.2. საქართველოს საპატენტო კანონი (65)

საქართველოს საპატენტო კანონი აწესრიგებს გამოგონებისა და სასარგებლო მოდელის შექმნასთან, გამოყენებასა და სამართლებრივ დაცვასთან დაკავშირებულ ქონებრივსა და პირად არაქონებრივ ურთიერთობებს. საპატენტო სამართალში დამკვიდრებული პრაქტიკიდან გამომდინარე, კანონი არ იძლევა გამოგონებისა და სასარგებლო მოდელის განმარტებას. მასში მხოლოდ მოყვანილია პატენტუნარიანობის კრიტერიუმები, რომელთა დაკმაყოფილების შემთხვევაში ობიექტები, მიიჩნევიან გამოგონებად ან სასარგებლო მოდელად.

პატენტუნარიანობის კრიტერიუმები. გამოგონება პატენტუნარიანია, თუ ის აკმაყოფილებს პატენტუნარიანობის კრიტერიუმებს – სიანლეს, საგამომგონებლო დონესა და სამრეწველო გამოყენებადობას. გამოგონებას აქვს სიანლე, თუ იგი ცნობილი არ არის ტექნიკის არსებული დონით. გამოგონებას აქვს საგამომგონებლო დონე, თუ ის სპეციალისტისათვის პრიორიტეტის თარიღის მომენტში ცხადად არ გამომდინარეობს

ტექნიკის არსებული დონიდან. გამოგონება სამრეწველოდ გამოყენებადია, თუ შესაძლებელია მისი დამზადება ან მრეწველობა/სოფლის მეურნეობაში გამოყენება. ტექნიკის არსებულ დონეს განსაზღვრავს ყველა ის მონაცემი, რომელიც პრიორიტეტის თარიღამდე საჯაროდ გახდა ხელმისაწვდომი წერილობით, ზეპირი აღწერით, საჯარო გამოყენებით ან სხვა გზით. სიასლის დადგენისას, ტექნიკის დონეს ასევე მიეკუთვნება, „საქპატენტში“ გამოგონებისა და სასარგებლო მოდელის პატენტის მისაღებად შეტანილი ყველა განაცხადი, თუ მათ აქვთ უფრო ადრინდელი პრიორიტეტი იმ განაცხადთან შედარებით, რომლის სიასლეს დგინდება, და რომლებიც გამოქვეყნდა განაცხადის პრიორიტეტის თარიღის შემდეგ. საგამომგონებლო დონის დადგენისას, ტექნიკის დონეს არ მიეკუთვნება საქპატენტში გამოგონებისა და სასარგებლო მოდელის მისაღებად შეტანილ განაცხადებში მითითებული მონაცემები, რომლებიც არ არის საჯაროდ ხელმისაწვდომი.

სასარგებლო მოდელი, რომელიც თავისი არსით არის მცირე გამოგონება, ასევე უნდა აკმაყოფილებდეს პატენტუნარიანობის სამ კრიტერიუმს, მაგრამ, ამ შემთხვევაში მოთხოვნა საგამომგონებლო დონისადმი, ნაკლებია გამოგონებასთან შედარებით. ამ ობიექტის დაცვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მცირე და საშუალო საწარმოთათვის, რომლებსაც არ გააჩნიათ ძლიერი სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პოტენციალი, მაგრამ აქვთ უნარი ახლებურად გადაწყვიტონ მათ წინაშე მდგარი პრაქტიკული მნიშვნელობის ამოცანები და ამდენად დაინტერესებული არიან მათი დაცვით.

ინფორმაციის გახსნა. მონაცემები, რომლებიც მიეკუთვნება ტექნიკის დონეს, არ მოახდენს გავლენას განაცხადში წარმოდგენილი ობიექტის პატენტუნარიანობაზე, თუ ისინი საჯაროდ ხელმისაწვდომი გახდა გამოგონების პატენტზე განაცხადის შეტანის ან პრიორიტეტის თარიღამდე 12 თვის განმავლობაში: გამომგონებლის ან მისი უფლებამონაცვლის მიერ; თუ გამოგონებაზე ინფორმაცია მესამე პირისათვის გახსნილია, პირდაპირ ან ირიბად კონფიდენციალობის დაცვის პირობით; მესამე პირის მიერ გამომგონებლის ან მისი უფლებამონაცვლის მიმართ განხორციელებული არაკეთილსინდისიერი ქმედების შედეგად.

კანონის მიხედვით გამოგონებად და სასარგებლო მოდელად არ მიიჩნევა:

- ა) აღმოჩენა, სამეცნიერო თეორია ან მათემატიკური მეთოდი;
- ბ) მხატვრული კონსტრუირების შედეგი;
- გ) ალგორითმები და პროგრამები გამოთვლითი ტექნიკისათვის;
- დ) აღზრდის, სწავლების მეთოდი და სისტემა, ენის გრამატიკული სისტემა,

აგრეთვე გონებრივი ოპერაციების შესრულების მეთოდები, თამაშობების, გათამაშების წერხები;

- ე) მეურნეობრიობის ორგანიზაციისა და მართვის მეთოდი;
- ვ) შენობა-ნაგებობათა, ტერიტორიების დაგეგმარების პროექტი და სქემა;
- ზ) ინფორმაციის წარდგენა.

კანონი ადგენს აგრეთვე რიგ ფაქტორებსა და სფეროებს, როცა პატენტი არ გაიცემა.

ობიექტები, რომლებზედაც არ გაიცემა პატენტი. კანონი ადგენს რიგ ფაქტორებსა და სფეროებს, როცა პატენტი არ გაიცემა. პატენტი არ გაიცემა გამოგონებასა და სასარგებლო მოდელზე, რომელიც იწვევს არაჰუმანურ, ამორალურსა და/ან ანტისაზოგადოებრივ ქმედებას. პატენტი ასევე არ გაიცემა ადამიანებისა და ცხოველებისათვის გათვალისწინებული მკურნალობის ქირურგიულ, თერაპიულ და დიაგნოსტიკურ მეთოდებზე. ეს აკრძალვა არ ვრცელდება აღნიშნულ მეთოდებში გამოყენებულ მოწყობილობებსა და ნივთიერებებზე.

პატენტით დაცვას არ ექვემდებარება მცენარეთა და ცხოველთა ჯიშები, აგრეთვე მათი გამოყვანის უპირატესად ბიოლოგიური მეთოდები. ასეთი ობიექტების სამართლებრივი დაცვა საქართველოში, ისევე როგორც მრავალ ქვეყანაში, სორციელდება სპეციალური კანონებით. ამასთან, საპატენტო კანონის შესაბამისად, პატენტი გაიცემა მიკრობიოლოგიურ მეთოდებსა და ამ მეთოდებით მიღებულ პროდუქტზე. ეს სფერო მოიცავს მიკროორგანიზმთა შტამებს, მცენარეთა და ცხოველთა უჯრედების კულტურებს, ბიოტექნოლოგიისა და გენური ინჟინერიის ობიექტებს და სხვ.

საიდუმლო გამოგონება. კანონი არ ითვალისწინებს საიდუმლო გამოგონებასა და სასარგებლო მოდელზე პატენტის გაცემას. პატენტი შეიძლება გაიცეს მხოლოდ მათი განსაიდუმლოების შემდეგ. ამ ნორმის შემოღება დაკავშირებულია იმ გარემოებასთან, რომ ობიექტის საიდუმლოებიდან გამომდინარე, პატენტის მფლობელის ძირითადი უფლება – თავის შეხედულებისამებრ გამოიყენოს და განკარგოს გამოგონება, პრაქტიკულად განუხორციელებელია. რაც შეეხება სახელმწიფოსა და განმცხადებლის ურთიერთობებს და მათ შორის ფულადი კომპენსაციის საკითხს, გამოგონების განსაიდუმლოებამდე იგი წესრიგდება სპეციალური ნორმატიული აქტით.

დაცვის ხანგრძლივობა და ტერიტორია. საკუთრების სხვა ფორმებისაგან განსხვავებით, საპატენტო უფლებები შემოსაზღვრულია ტერიტორიითა და დროით. კერძოდ, საქართველოს პატენტი იცავს პატენტმფლობელის განსაკუთრებულ უფლებას საქართველოს ტერიტორიაზე, ხოლო საქპატენტში განაცხადის შეტანის თარიღიდან დაცვის ხანგრძლივობა შეადგენს გამოგონებისათვის – 20, სასარგებლო მოდელისათვის კი 10 წელს.

ისეთი გამოგონების პატენტის მოქმედების ვადა, რომელიც ენება სამედიცინო პროდუქტს და მისი გამოყენებისათვის საჭიროა უფლებამოსილი ორგანოს თანხმობა, პატენტის მფლობელის მოთხოვნით შესაძლებელია დამატებითი ვადის გამოყენება, რომელიც საერთაშორისო პრაქტიკის შესაბამისად 5 წელიწადს უდრის.

პატენტის მოქმედების ვადის გასვლის შემდეგ, გამოგონება გადადის საერთო საკუთრებაში და შესაძლებელია მისი თავისუფლად გამოყენება.

პატენტის მფლობელობა. პატენტის მიღების უფლება აქვს გამომგონებელს ან მის უფლებამონაცვლეს. გამოგონებაზე, რომლის შექმნა უკავშირდება სამსახურებრივი მოვალეობის ან შეკვეთის შესრულებას, პატენტის მიღების უფლება აქვს დამსაქმებელს/შემკვეთს, თუ ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

პატენტის მფლობელის უფლებები. პატენტის მფლობელს გააჩნია განსაკუთრებული უფლება პატენტით დაცულ გამოგონებასა და სასარგებლო მოდელზე. კერძოდ, პატენტის მფლობელი თავისი შეხედულებისამებრ განკარგავს გამოგონებას. მას უფლება აქვს: გაყიდოს ან სხვა გზით გაასხვისოს გამოგონება, დადგინდეს წესით გასცეს ლიცენზია პატენტის გამოყენებაზე ან/და დააგირაოს. პატენტი მის მფლობელს ანიჭებს განსაკუთრებულ უფლებას, აუკრძალოს სხვა პირებს მისი ნებართვის გარეშე:

- პატენტით დაცული პროდუქტის დამზადება, გაყიდვა, გასაყიდად შეთავაზება, გამოყენება, იმპორტი ან სამოქალაქო ბრუნვაში სხვაგვარი ჩართვა;
- პატენტით დაცული სერვისის გამოყენება ან გასაყიდად შეთავაზება;
- პატენტით დაცული სერვისით უშუალოდ მიღებული პროდუქტის გაყიდვა, გასაყიდად შეთავაზება,
- გამოყენება, იმპორტი ან სამოქალაქო ბრუნვაში სხვაგვარი ჩართვა. თუ პატენტზე, რომლის საგანია ახალი პროდუქტის მიღების სერვისი, ვრცელდება პატენტის მფლობელის განსაკუთრებული უფლება, მაშინ, საწინააღმდეგოს დამტკიცებამდე, სხვა პირის მიერ დამზადებული ნებისმიერი მსგავსი პროდუქტი მიიჩნევა ამ სერვისით მიღებულად. თუ პატენტის მფლობელი რამდენიმე პირია:
- პატენტზე უფლების გადაცემა, გამოყენებაზე ლიცენზიის გაცემა და დაგირავება ნებადართულია მხოლოდ ყველა მფლობელის თანხმობით;
- თითოეულ მფლობელს აქვს უფლება, პატენტით დაცული ობიექტი სხვა მფლობელთა თანხმობის გარეშე გამოიყენოს საკუთარ წარმოებაში.

განაცხადის გამოქვეყნების დღიდან პატენტის გაცემამდე განმცხადებელს პირობითად ენიჭება იგივე უფლებები, რაც ექნებოდა პატენტით. თუ პატენტი არ გაცივდა, მაშინ არც აღნიშნული უფლებები წარმოიქმნება.

საპატენტო უფლებების ფარგლები. კანონი ითვალისწინებს გარკვეულ პირობებში პატენტიდან გამომდინარე განსაკუთრებული უფლებების შეზღუდვას. განსაკუთრებული უფლებების დარღვევად არ მიიჩნევა:

- პატენტის მფლობელის მიერ ან მისი ნებართვით დამზადებული პროდუქტის სამოქალაქო ბრუნვაში ჩართვის შემდეგ გავრცელება ან სხვაგვარად გამოყენება;
- გამოგონების კერძო წესით გამოყენება პირადი სარგებლობისათვის, თუ ქმედება არ ისახავს სამეწარმეო მიზნებს;
- გამოგონების რომელიმე ქვეყნის საზღვაო ნომადზე, საჰაერო ან სახმელეთო სატრანსპორტო საშუალებაზე გამოყენება მისი საქართველოს ტერიტორიაზე დროებით ყოფნის დროს. ასეთ შემთხვევაში გამოგონება უნდა გამოიყენებოდეს მხოლოდ ამგვარ სატრანსპორტო საშუალებაზე და არა მეწარმეობისათვის;
- გამოყენება სტიქიური უბედურების, კატასტროფის, ეპიდემიის ან სხვა საგანგებო ვითარების დროს.

წინათსარგებლობის უფლება. თუ რომელიმე პირს, რომელიც განმცხადებლის მიერ პატენტზე განაცხადის შეტანამდე კეთილსინდისიერად სარგებლობდა ამ გამოგონებით ან სასარგებლო მოდელით ან განახორციელა მოსამზადებელი სამუშაოები მისი გამოყენების მიზნით უფლება აქვს ინდივიდუალურად გამოიყენოს იგი იმ მიზნითა და მოცულობით, რა მიზნითა და მოცულობითაც უკვე გამოიყენა ან ჩაატარა მოსამზადებელი სამუშაოები, განაცხადის წარდგენის ან პრიორიტეტის თარიღამდე, პატენტის მოქმედების მიუხედავად.

საპატენტო ლიცენზია და უფლებების გადაცემა. პატენტმფლობელს შეუძლია დადგენილი წესით გასცეს ლიცენზია პატენტზე, მოახდინოს უფლებების მთლიანად გადაცემა ან დააგვირაოს ის. ლიცენზია შეიძლება იყოს ექსკლუზიური ან არაექსკლუზიური. თუ ლიცენზიის ხელშეკრულებით განსაზღვრული არ არის ლიცენზიის სახე, მიიჩნევა, რომ ლიცენზია არაექსკლუზიურია. არაექსკლუზიური ლიცენზის გაცემა ლიცენზიის გამცემს არ უკარგავს ანალოგიური პირობებით სხვა ლიცენზიის გაცემის უფლებას. ექსკლუზიური ლიცენზია ლიცენზიის გამცემს უკარგავს ანალოგიური პირობებით სხვა ლიცენზიის გაცემის უფლებას. პატენტის მფლობელს შეუძლია გამოაცხადოს ღია ლიცენზირების რეჟიმი, თუ პატენტზე არ არის გაცემული ექსკლუზიური ლიცენზია. ღია ლიცენზირების რეჟიმი უფლებას აძლევს ნებისმიერ პირს, გამოიყენოს პატენტი ღია ლიცენზირების რეჟიმით დადგენილი პირობებით. პატენტი შეიძლება გახდეს გირაუნობის საგანი. პატენტზე ლიცენზიის გაცემის, უფლებების გადაცემის და გირაუნობის შესახებ ხელშეკრულებები იდება წერილობითი ფორმით.

საპატენტო ექსპერტიზა. საქპატენტი ატარებს განაცხადის საპატენტო ექსპერტიზას, რომლის საფუძველზედაც იღებს გადაწყვეტილებას პატენტის გაცემის შესახებ. საპატენტო ექსპერტიზა მოიცავს ფორმალური მოთხოვნებისა და არსობრივი ექსპერტიზის ჩატარებას. ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დროს მოწმდება განაცხადის სისრულე და გაფორმების სისწორე. ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზის დასრულებიდან 6 თვის ვადაში საქპატენტი ატარებს არსობრივ ექსპერტიზას, რომლის დროსაც ხდება განაცხადში აღწერილი დაცვის ობიექტის დადგენა და ტექნიკის დონის განსაზღვრა. განაცხადში აღწერილი დაცვის ობიექტის დადგენისას, არსობრივად მოწმდება გამოგონების ფორმულა, აღწერილობა და გამოგონების ერთიანობა. ასევე, ხომ არ წარმოადგენს დაცვის ობიექტი ისეთ ობიექტს, რომელიც არ მიიჩნევა გამოგონებად ან გამოგონებას, რომელზეც პატენტი არ გაიცემა. ტექნიკის დონის განსაზღვრისას საქპატენტი ატარებს კვლევას და სიანლის ექსპერტიზას. თუ დადასტურდა, რომ განაცხადი აკმაყოფილებს სიანლის ექსპერტიზის მოთხოვნებს, საქპატენტი იღებს გადაწყვეტილებას პატენტის გაცემის შესახებ. თუ ექსპერტმა დაასკვნა, რომ გამოგონება ცნადად გამომდინარეობს ტექნიკის არსებული დონიდან, საქპატენტს შეუძლია მიიღოს გადაწყვეტილება საგამომგონებლო დონის შეფასების თაობაზე. სასარგებლო მოდელის სიანლის დადგენისას, საქპატენტი კვლევას ატარებს მხოლოდ საქპატენტში შეტანილ განაცხადებთან მიმართებით.

ექსპერტიზის გადაწყვეტილებების გასაჩივრება და ხელახალი ექსპერტიზა. განმცხადებელს უფლება აქვს, საქპატენტის გადაწყვეტილებები ფორმალური

მოთხოვნების ექსპერტიზის დასრულების ან საქმის წარმოების შეწყვეტის შესახებ, ასევე არსობრივი ექსპერტიზის გადაწყვეტილება პატენტის გაცემაზე უარის თქმის შესახებ გაასაჩივროს საქპატენტთან არსებულ სააპელაციო პალატაში. დაინტერესებულ მხარეს უფლება აქვს, სააპელაციო პალატაში გაასაჩივროს საქპატენტო ექსპერტიზის გადაწყვეტილება იმის საფუძველზე, რომ დაცვის ობიექტი წარმოადგენს ისეთ ობიექტს, რომელიც არ მიიჩნევა გამოგონებად ან არის გამოგონება, რომელზეც პატენტი არ გაიცემა, გამოგონება არ აკმაყოფილებს სიახლისა და საგამომგონებლო დონის კრიტერიუმებს. სააპელაციო პალატის გადაწყვეტილება შესაძლებელია გასაჩივრდეს სასამართლოში ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გასაჩივრებისათვის კანონით დადგენილ ვადაში. დაინტერესებულ მხარეს ასევე უფლება აქვს, პატენტის მოქმედების ვადის განმავლობაში საქპატენტისაგან მოითხოვოს გამოგონებაზე ნელახალი ექსპერტიზის ჩატარება იმ მიზეზით, რომ გამოგონება არ აკმაყოფილებს პატენტუნარიანობის კრიტერიუმებს.

საერთაშორისო განაცხადი. საქართველოს მოქალაქეს (ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს) უფლება აქვს შეიტანოს „საქპატენტში“ საერთაშორისო განაცხადი. იურიდიულად, საქპატენტო კოოპერაციის ხელშეკრულების შესაბამისად, ასეთი ქმედება შეთანხმების მონაწილე ქვეყნების საქპატენტო უწყებებში განაცხადის შეტანის ტოლფასია.

8.3. საქართველოს კანონი სასაქონლო ნიშნების შესახებ(66)

საქართველოს კანონი სასაქონლო ნიშნების შესახებ აწესრიგებს სასაქონლო, მომსახურებისა და კოლექტიური ნიშნების რეგისტრაციასა და დაცვასთან, აგრეთვე მათ გამოყენებასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს.

სასაქონლო ნიშანი. სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონის თანახმად, სასაქონლო ნიშანი არის სიმბოლო ან სიმბოლოთა ერთობლიობა, რომელიც გამოისახება გრაფიკულად და განასხვავებს ერთი საწარმოს საქონელს ან/და მომსახურებას, მეორე საწარმოს საქონლისა ან/და მომსახურებისაგან. ამდენად, სასაქონლო ნიშანი უნდა აკმაყოფილებდეს ორ ძირითად მოთხოვნას: იყოს განმასხვავებელუნარიანი საქონლის მიმართ და შესაძლებელი იყოს მისი გრაფიკული გამოსახვა. კანონის თანახმად, სასაქონლო ნიშნად შესაძლებელია გამოყენებული იყოს: სიტყვა ან სიტყვები, ადამიანის სახელი, ასოები, ციფრები, ბგერები, გამოსახულება, სამგანზომილებიანი ფიგურა, მათ შორის საქონლის ფორმა ან შეფუთვა ისევე, როგორც საქონლის სხვა გარეგნული გაფორმება ფერის ან ფერთა კომბინაციის გამოყენებით. საქართველოში სასაქონლო ნიშნის დაცვის საფუძველს წარმოადგენს "საქპატენტში" ან საერთაშორისო შეთანხმების მიხედვით მისი რეგისტრაცია. საყოველთაოდ ცნობილი სასაქონლო ნიშნები დაცულია რეგისტრაციის გარეშე, პარიზის კონვენციის მე-6^ბ მუხლის შესაბამისად.

რეგისტრაციაზე უარის თქმის საფუძველები. კანონი ადგენს რიგ შეზღუდვებს სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციაზე. არ დაიშვება სასაქონლო ნიშნად ისეთი სიმბოლოს ან სიმბოლოთა ერთობლიობის რეგისტრაცია, რომელიც:

- ატარებს მოცემული საქონლისადმი აღწერილობით ხასიათს, კერძოდ, მიუთითებს საქონლის ხასიათს, ხარისხს, რაოდენობას, თვისებებს, გეოგრაფიულ წარმოშობასა და სხვა;

- გამოიყენება როგორც საქონლის გვარობითი ცნება ან წარმოადგენს მისთვის დამახასიათებელ საყოველთაოდ დამკვიდრებულ ტერმინს ან სიმბოლოს (ეს აკრძალვები არ ვრცელდება იმ შემთხვევებზე, როცა სასაქონლო ნიშანი სამოქალაქო ბრუნვაში მისი გამოყენების საფუძველზე, რეგისტრაციის მომენტისათვის იქნის განმანსწავებელ-უნარიანობას მოცემული საქონლისათვის).

- შეურაცხყოფს ან ეწინააღმდეგება ეროვნულ ღირსებებს, რელიგიასა და ტრადიციებს, ზნეობრივ ნორმებს;

- მცდარ წარმოდგენას უქმნის მომხმარებელს საქონლის შესახებ;

- ასევე დაუშვებელია სასაქონლო ნიშნად საერთაშორისო და სახელმწიფო სიმბოლიკის, ოფიციალური დამკვების, ნიშნების, ბეჭდების, ორდენებისა და სხვათა რეგისტრაცია.

გარდა ზემოთ მოყვანილი რეგისტრაციაზე უარის თქმის ე.წ. აბსოლუტური საფუძვლებისა, კანონი ადგენს რეგისტრაციაზე უარის თქმის ფარდობით საფუძვლებსაც. ამ შემთხვევაში, სასაქონლო ნიშნის დაცვაზე უარის თქმის საფუძველს წარმოადგენს ადრე წარმოშობილი უფლებები, კერძოდ, ადრე რეგისტრირებული იდენტური ან მსგავსი სასაქონლო ნიშნები, საქართველოში დაცული საქონლის ადგილწარმოშობის დასახელებები და გეოგრაფიული აღნიშვნები, სამრეწველო ნიშნები. ასევე დაუშვებელია სასაქონლო ნიშნად საქართველოში ცნობილი (ან ისტორიული) პიროვნების სახელის, ფსევდონიმის, ფაქსიმილეს, პორტრეტის რეგისტრაცია შესაბამისი თანხმობის ან ნებართვის გარეშე.

სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაცია. სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაცია ხდება "საქპატენტის" მიერ ჩატარებული ფორმალური მოთხოვნებისა და არსობრივი ექსპერტიზის საფუძველზე. არსობრივი ექსპერტიზის შემთხვევაში მოწმდება, რომ არ არსებობს ნიშნის რეგისტრაციაზე უარის თქმის „აბსოლუტური“ ან „ფარდობითი“ საფუძვლები. კანონი ითვალისწინებს სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციამდე მისი გამოსახულებისა და შესაბამისი მონაცემების სამრეწველო საკუთრების ოფიციალურ ბიულეტენში გამოქვეყნებას. რეგისტრაცია ხდება მხოლოდ გამოქვეყნებიდან სამი თვის შემდეგ, თუ ამ ხნის განმავლობაში "საქპატენტის" სააპელაციო პალატაში არ შევა საჩივარი სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციის თაობაზე.

სასაქონლო ნიშნის მფლობელის განსაკუთრებული უფლებები. რეგისტრაციით დაცულ სასაქონლო ნიშანზე მფლობელის განსაკუთრებული უფლება წარმოიშობა ამ ნიშნის რეგისტრაციის დღიდან. განსაკუთრებული უფლების მქონე პირს შეუძლია აუკრძალოს მესამე პირს, მისი თანხმობის გარეშე სამოქალაქო ბრუნვაში გამოიყენოს ისეთი ნიშანი, რომელიც განსაკუთრებული უფლების მქონე პირის დაცული სასაქონლო ნიშნის

იდენტურია ან მსგავსია და მისი გამოყენებით ჩნდება ამ ნიშნების აღრევის შესაძლებლობა.

განსაკუთრებული უფლების ფარგლები სასაქონლო ნიშანზე განსაკუთრებული უფლების მქონე პირს არა აქვს უფლება აუკრძალოს მესამე პირს სამოქალაქო ბრუნვაში სასაქონლო ნიშნად გამოიყენოს: საკუთარი სახელი ან მისამართი, თუ ისინი ემთხვევა განსაკუთრებული უფლების მქონე პირის სასაქონლო ნიშანს; სიმბოლო ან სიმბოლოთა ერთობლიობა, რომელიც წარმოადგენს საქონლის სახეობის, ხარისხის, რაოდენობის, თვისების, ღირებულების, დანიშნულების, გეოგრაფიული წარმოშობის, გასაღების ადგილის, დროის ან საქონლის სხვა მახასიათებლებს; დაცული სასაქონლო ნიშანი, თუ ის აუცილებელია საქონლის დანიშნულებისამებრ გამოყენებისას (მათ შორის, თუ ამ სასაქონლო ნიშნით ნიშანდებული საქონელი გამოიყენება როგორც შემადგენელი ან სათადარიგო ნაწილი), მესამე პირმა უნდა გამოიყენოს სამეწარმეო საქმიანობის კეთილსინდისიერების პრინციპების დაცვით. სასაქონლო ნიშანზე განსაკუთრებული უფლების მქონე პირს არა აქვს უფლება აუკრძალოს მესამე პირს ამ დაცული სასაქონლო ნიშნის გამოყენება ისეთ საქონელზე, რომელიც სამოქალაქო ბრუნვაში შეტანილია უშუალოდ სასაქონლო ნიშნის მფლობელის მიერ ან მისი ნებართვის საფუძველზე. ეს წესი არ მოქმედებს, თუ საქონლის თვისებები შეიცვალა, ხარისხი გაუარესდა ან არსებობს ამ აკრძალვისათვის სხვა მნიშვნელოვანი საფუძველი.

განსაკუთრებული უფლებების მოქმედების ვადა. კანონი ადგენს განსაკუთრებული უფლებების მოქმედების ვადას, რომელიც განისაზღვრება 10 წლით. ეს ვადა შეიძლება გაგრძელდეს ყოველი შემდგომი 10 წლით, გაგრძელების ჯერადობის შეუზღუდავად. დასაშვებია უფლებების გადაცემა და ლიცენზირება, სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციიდან გამომდინარე უფლებების ნაწილობრივ ან მთლიანად გადაცემა სხვა ფიზიკურ ან იურიდიულ პირზე. ეს გადაცემა შეიძლება მოხდეს საწარმოსთან ერთად ან მის გარეშე. სასაქონლო ნიშნის გამოყენების უფლება მისმა მფლობელმა შეიძლება მიანიჭოს სხვა პირს სალიცენზიო ხელშეკრულების საფუძველზე.

კოლექტიური ნიშნები. კანონი აგრეთვე აწესრიგებს კოლექტიურ ნიშნებთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს. კოლექტიური ნიშანი განასხვავებს კოლექტიური ნიშნის მფლობელი გაერთიანების წევრთა საქონელს სხვა პირთა საქონლისაგან გეოგრაფიული წარმოშობის, ერთიანი ხარისხობრივი მახასიათებლების ან სხვა თვისებების მიხედვით. კოლექტიური ნიშნის მფლობელი შეიძლება იყოს მეწარმე სუბიექტების გაერთიანება, რომელიც იქმნება კოლექტიური ნიშნის გამოყენების მიზნით, ან საჯარო სამართლის იურიდიული პირი. თუ კოლექტიური ნიშანი შეიცავს გეოგრაფიულ სახელს, მაშინ კოლექტიური ნიშნის წესდებაში უნდა გაითვალისწინოს გაერთიანებაში ნებისმიერი ისეთი პირის გაწევრიანების შესაძლებლობა, რომლის საქონელი წარმოშობილია აღნიშნულ გეოგრაფიულ რეგიონში და აკმაყოფილებს წესდების მოთხოვნებს. აკრძალულია კოლექტიური ნიშნის გადაცემა, ან ამ ნიშანზე ლიცენზიის გაცემა იმ პირზე, რომელიც არ არის კოლექტიური ნიშნის მფლობელი გაერთიანების წევრი.

საერთაშორისო რეგისტრაცია. საქართველოს მოქალაქეებს შესაძლებლობა აქვთ "საქპატენტში" შეიტანონ საერთაშორისო განაცხადი სასაქონლო ნიშანზე და მოითხოვონ მისი რეგისტრირება მადრიდის შეთანხმებასთან დაკავშირებულ პროტოკოლის მონაწილე ყველა ქვეყანაში.

8.4. საქართველოს კანონი საქონლის ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის შესახებ (67)

კანონი აწესრიგებს საქონლის (მომსახურების) ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის რეგისტრაციასა და დაცვასთან, აგრეთვე გამოყენებასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს.

ადგილწარმოშობის დასახელება. კანონის მიხედვით, ადგილწარმოშობის დასახელება არის გეოგრაფიული ადგილის, რაიონის, რეგიონის, გამონაკლის შემთხვევაში, ქვეყნის თანამედროვე ან ისტორიული სახელი, გამოყენებული იმ საქონლის მოსაზიარებლად, რომელიც წარმოშობილია ამ გეოგრაფიულ ადგილზე და მისი განსაკუთრებული ხარისხი და თვისებები მთლიანად ან ძირითადად განპირობებულია მხოლოდ ამ გეოგრაფიული ადგილის ბუნებრივი გარემოსა და ადამიანის ფაქტორით. ამასთან, ამ პროდუქციის წარმოება, ნედლეულის დამზადება და დამუშავება ხდება ამ გეოგრაფიული ადგილის საზღვრებში.

გეოგრაფიული აღნიშვნა. ადგილწარმოშობის დასახელებისაგან განსხვავებით, გეოგრაფიული აღნიშვნის შემთხვევაში, პროდუქციის კავშირი გეოგრაფიულ ადგილთან შედარებით სუსტია. ამ შემთხვევაში სავალდებულო არ არის, რომ ნედლეულის დამზადება, დამუშავება და წარმოება ხდებოდეს ერთსა და იმავე ადგილას, საკმარისია მხოლოდ ერთ-ერთი პირობის დაცვა, მაგრამ, რა თქმა უნდა, იგი გადამწყვეტი უნდა იყოს საქონლის თვისებების და რეპუტაციის ფორმირებისას.

საქართველოში ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის დაცვა და ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის დაცვა ხდება "საქპატენტში", მათი რეგისტრაციის ან საერთაშორისო ხელშეკრულების საფუძველზე.

ადგილწარმოშობის დასახელების, აგრეთვე გეოგრაფიული აღნიშვნის აღიარებისა და რეგისტრაციისათვის, დაინტერესებულმა პირმა "საქპატენტში" უნდა წარადგინოს სათანადო მასალები, რომელშიც უნდა იყოს მონაცემები პროდუქციის განსაკუთრებული ხარისხისა და თვისებების შესახებ, ნიშან-თვისებების გეოგრაფიულ ადგილთან კავშირურთიერთობების შესახებ, აგრეთვე წარმოების სპეციფიკური პირობებისა და ხერხების აღწერა (ამ უკანასკნელთა არსებობის შემთხვევაში). ამასთან, აღნიშნული მონაცემები უნდა ეფუძნებოდეს მეცნიერულ კვლევას და ადასტურებდეს სახელმწიფოს მიერ დელეგირებული უფლებების მქონე ორგანიზაციას. საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე, საზოგადოებრივი აზრის გასათვალისწინებლად, წარმოდგენილი მასალები ქვეყნდება სამრეწველო საკუთრების ოფიციალურ ბიულეტენში, ცენტრალურსა და ადგილობრივ პრესაში.

რეგისტრაციაზე უარის თქმის საფუძვლები. ადგილწარმოშობის დასახელებად და გეოგრაფიულ აღნიშვნად არ რეგისტრირდება ისეთი სახელი, რომელიც საქონლის გვარეობით სახელად იქცა და რომელიც შესაძლებელს ხდის მცდარი წარმოდგენა შეუქმნას მომხმარებელს საქონლის წარმოშობის შესახებ, შეურაცხყოფს ან ეწინააღმდეგება ეროვნულ ღირსებას, რელიგიას, ტრადიციასა და ზნეობრივ ნორმებს.

ადგილწარმოშობის დასახელების ან გეოგრაფიული აღნიშვნის გამოყენება. ადგილწარმოშობის დასახელების ან გეოგრაფიული აღნიშვნის რეგისტრაციის შემდეგ, მათი გამოყენება დასაშვებია მხოლოდ სახელმწიფო მაკონტროლებელი ორგანოს მიერ, რომელიც ადგენს რეესტრის მონაცემთა და წარმოების პირობებისა და წარმოებული პროდუქციის თვისებების შესაბამისობას დადგენილი წესითა და პერიოდულობით შემოწმების შემდეგ გაცემული ნებართვის საფუძველზე. შემოწმების წესი და პერიოდულობა განისაზღვრება სპეციალური ნორმატიული აქტით.

ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის რეგისტრაციიდან გამომდინარე აკრძალულია: რეგისტრირებული ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის ნებისმიერი პირდაპირი ან არაპირდაპირი კომერციული გამოყენება ისეთ საქონელთან კავშირში, რომელზეც რეგისტრაცია არ ვრცელდება; რეგისტრირებული ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის ისეთი გამოყენება, რომელიც სიტყვა-სიტყვით, სწორად მიუთითებს საქონლის წარმოების, მისი ნედლეულის დამზადების ან დამუშავების ადგილზე, მაგრამ ქმნის მცდარ წარმოდგენას საქონლის წარმოშობის შესახებ; ისეთი სახელის ან აღნიშვნის გამოყენება, რომელიც წარმოადგენს რეგისტრირებული ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის მიბაძვას, იმიტაციას, თუნდაც თარგმანში, ან ისეთ სიტყვებთან ერთად, როგორცაა "ტიპის", "სტილის", "მსგავსი", "ნაირი", "შეთოდით" და ა.შ.

გარდა რეგისტრაციისა, კანონით გათვალისწინებულია იმ ქვეყნების გეოგრაფიული აღნიშვნების დაცვა, რომლებიც ნაცვალებების პრინციპის საფუძველზე უზრუნველყოფენ ანალოგიურ დაცვას საქართველოს გეოგრაფიული აღნიშვნებისათვის.

ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის შესახებ საქართველოს კანონს განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ჩვენი, როგორც ღვინისა და სოფლის მეურნეობის პროდუქტების მწარმოებელი ქვეყნისათვის. იგი ქმნის სამართლებრივ ბაზას ელიტარული, მაღალი ხარისხისა და ღირებულების პროდუქციის წარმოებისა და მისი არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან დასაცავად.

8.5. საქართველოს კანონი დიზაინის შესახებ (68)

საქართველოს კანონი დიზაინის შესახებ აწესრიგებს დიზაინის შექმნას, რეგისტრაციას, გამოყენებას, სამართლებრივ დაცვასთან და აქედან გამომდინარე, უფლებების განსოციელებასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს.

დიზაინი. კანონის შესაბამისად, დიზაინი არის მთლიანად პროდუქტის ან მისი ნაწილის გამოხატულება (გარეგანი სახე), რომელიც გამომდინარეობს თვით პროდუქტის ნიშნებისაგან, მათ შორის ხაზების, კონტურების, ფერების, ფორმის, ტექსტურის ან/და მასალის, ან პროდუქტის მორთვისაგან. განმარტებაში არ ფიგურირებს დიზაინისადმი ესთეტიურობის მოთხოვნა, რაც სავალდებულო იყო, როგორც საქართველოს, ისე სხვა ქვეყნების კანონმდებლობაში. დიზაინი შეიძლება ერთდროულად აკმაყოფილებდეს როგორც ესთეტიურ, ისე ფუნქციონალურ მოთხოვნებს. მაგალითად, დიზაინი შეიძლება იყოს რომელიმე ნივთის გასაღამაზებლად შექმნილი ორნამენტი, რომელსაც არა აქვს არავითარი ფუნქციონალური დანიშნულება, ან სკამის ფორმა, რომელიც ძირითადად ერგონომიკური დანიშნულებისაა.

დიზაინი შეიძლება იყოს ბრტყელი (ორგანზომილებიანი) ან მოცულობითი (სამგანზომილებიანი).

ორგანზომილებიანი დიზაინის მაგალითებია: ხალიჩა, ქსოვილი, შპალერი, ნაბეჭდი პროდუქციის (ეტიკეტი, ლატარიის ბილეთი, კალენდარი და სხვ.) ორგანზომილებიანი კომპოზიცია. მოცულობითი დიზაინი წარმოადგენს ისეთ კომპოზიციას, რომელსაც საფუძვლად უდევს სივრცულად განვითარებული სტრუქტურა, მაგალითად: ავეჯი, ფენსაცმელი, სახმელეთო, საჰაერო და საზღვაო ტრანსპორტი, ქურჭელი, კვების პროდუქტები და სხვ.

პროდუქტი. დიზაინის დაცვა ვრცელდება პრაქტიკულად ნებისმიერ პროდუქტზე, განმარტების თანახმად, პროდუქტი არის ნებისმიერი სამრეწველო ან ხელნაკეთი საგანი, მათ შორის, საფუთავი, გაფორმება, გრაფიკული სიმბოლო, ტიპოგრაფიული შრიფტი, შედგენილ პროდუქტში ჩასართავად განკუთვნილი შემადგენელი ნაწილი (კომპიუტერული პროგრამის გარდა). მიუხედავად იმისა, რომ დიზაინით არ ხდება უშუალოდ პროგრამის დაცვა, პროგრამის საშუალებით გენერირებული, კომპიუტერის ეკრანზე გამოტანილი გამოსახულებები დაცვას ექვემდებარება.

შედგენილი პროდუქტი. შედგენილი პროდუქტი არის პროდუქტი, რომელიც შედგება მრავალი ნაწილისაგან, რომელთა შეცვლა შესაძლებელია პროდუქტის დაშლითა და ხელმეორედ აწყობით. შედგენილი პროდუქტის ერთ-ერთ მაგალითს წარმოადგენს სატრანსპორტო საშუალება (ავტომობილი, მოტოციკლი, იახტა და სხვ.). შედგენილი პროდუქტის ნაწილის დიზაინის დაცვა ხდება შედგენილი პროდუქტის დიზაინისაგან დამოუკიდებლად.

დიზაინის დაცვის კრიტერიუმები. დიზაინი ექვემდებარება დაცვას თუ მას აქვს სიახლე და ინდივიდუალურია.

დიზაინს აქვს სიახლე, თუ განაცხადის წარდგენის ან პრიორიტეტის თარიღამდე, არც ერთი მისი იდენტური დიზაინი არ გამხდარა საჯაროდ ხელმისაწვდომი. დიზაინი იდენტურად მიიჩნევა იმ შემთხვევაშიც, თუ მათი ნიშნები მხოლოდ უმნიშვნელო დეტალებით განსხვავდება.

დიზაინი ინდივიდუალურია, თუ საერთო შთაბეჭდილება, რომელსაც ის ახდენს ინფორმირებულ მომხმარებელზე, განსხვავდება საერთო შთაბეჭდილებისაგან.

რომელსაც იმავე მომხმარებელზე ახდენს სხვა დიზაინი, რომელიც საჯაროდ ხელმისაწვდომი გახდა განაცხადის წარდგენის ან პრიორიტეტის დადგენის თარიღამდე.

დიზაინის ინდივიდუალობის შეფასებისას გათვალისწინებულია მისი შექმნის პროცესში დიზაინერის თავისუფლების ხარისხი, რაც უფრო დაბალია დიზაინერის თავისუფლების ხარისხი, მით უფრო დაბალია მოთხოვნები დიზაინის ინდივიდუალურად მიჩნევის მიმართ.

პროდუქტში ჩართული ან მისთვის გამოყენებული დიზაინი, რომელიც შედგენილი პროდუქტის ნაწილია, მიიჩნევა ახლად და ინდივიდუალურად, თუ იგი ხილულია შედგენილ პროდუქტში, მისი ჩვეულებრივი გამოყენების დროს და ხილული ნიშნები აკმაყოფილებს სიახლის და ინდივიდუალობის კრიტერიუმებს. „ჩვეულებრივი გამოყენება“ ნიშნავს საბოლოო მომხმარებლის მიერ გამოყენებას, გარდა ტექნიკური მომსახურებისა, მიმდინარე და აღდგენითი სარემონტო სამუშაოებისა. მაგალითად, აღნიშნულიდან გამომდინარე, ავტომობილის იმ ნაწილების დიზაინი, რომლებიც მისი კაპოტის ქვეშაა განლაგებული, დაცვას არ ექვემდებარება.

დიზაინის საჯაროდ ხელმისაწვდომობა. დიზაინი საჯაროდ ხელმისაწვდომად მიიჩნევა, თუ იგი გამოქვეყნებული, გამოფენილი, სავაჭრო მიმოქცევაში ჩართული ან სხვა გზით გახდა საჯაროდ ცნობილი, განაცხადის ან პრიორიტეტის დადგენის თარიღამდე.

დიზაინი საჯაროდ ხელმისაწვდომად არ მიიჩნევა თუ:

- ზემოაღნიშნული ქმედებები არ იყო იმგვარი, რომ ჩვეულებრივი წესით გამხდარიყო საჯაროდ ცნობილი, ქვეყნის ტერიტორიაზე მოცემულ სფეროში დასაქმებული პირებისათვის;
- დიზაინზე ინფორმაცია მესამე პირისათვის გახსნილია კონფიდენციალობის დაცვის პირობით.

დიზაინზე ინფორმაცია გახსნილად არ ითვლება, თუ იგი საჯაროდ ხელმისაწვდომი გახდა განაცხადის წარდგენის ან პრიორიტეტის დადგენის თარიღამდე 12 თვის განმავლობაში:

- უშუალოდ დიზაინერის ან მისი უფლებამონაცვლის მიერ დიზაინზე ინფორმაციის გახსნის გზით;
- მესამე პირის მიერ განხორციელებული არაკეთილსინდისიერი ქმედების შედეგად.

12-თვიანი საშეღავათო პერიოდი, მეწარმეს საშუალებას აძლევს განაცხადის წარდგენამდე 12 თვის განმავლობაში, სხვადასხვა გზით (სავაჭრო მიმოქცევაში ჩართვის, რეკლამის, გამოფენის და სხვა) მომხმარებელს გააცნოს თავისი პროდუქცია და ბაზრის რეაგირების გათვალისწინებით მიიღოს გადაწყვეტილება დიზაინის რეგისტრაციის თაობაზე.

დიზაინის სამართლებრივი დაცვის ფარგლები. დიზაინის სამართლებრივი დაცვის ფარგლებს განსაზღვრავს მისი გამოსახულება. დიზაინის სამართლებრივი დაცვის ფარგლები მოიცავს ნებისმიერ დიზაინს, რომელიც ინფორმირებულ მომხმარებელზე არ ახდენს განსხვავებულ საერთო შთაბეჭდილებას. დიზაინის სამართლებრივი დაცვის

ფარგლების განსაზღვრისას გათვალისწინებულია მისი შექმნის დროს დიზაინერის თავისუფლების ხარისხი. რაც უფრო დაბალია დიზაინერის თავისუფლების ხარისხი, მით უფრო ვიწროა დიზაინის სამართლებრივი დაცვის ფარგლები.

დიზაინის დაცვა ტექნიკური ფუნქციის მატარებელ პროდუქტზე. მოქმედი კანონმდებლობა არ მოითხოვს, რომ პროდუქტის გარეგანი სახე აკმაყოფილებდეს ესთეტიკურ მოთხოვნებს. დიზაინით დაცვას ექვემდებარება ნებისმიერი პროდუქტი, მათ შორის ისეთიც, რომელსაც აქვს ფუნქციური (ტექნიკური) დანიშნულება, თუმცა დიზაინიდან გამომდინარე უფლება არ წარმოიქმნება პროდუქტის გარეგანი სახის იმ ნიშნებზე, რომლებიც განპირობებულია მხოლოდ მათი ტექნიკური ფუნქციით. ამგვარი ნიშნები არ მიიღება მხედველობაში იმის შესაფასებლად, პასუხობენ თუ არა ისინი დიზაინის დაცვის კრიტერიუმებს. მაგალითად, თუ ბოთლი, უკვე ცნობილი ბოთლისაგან განსხვავდება მხოლოდ ბოთლის ყელზე შესრულებული, საცობისათვის განკუთვნილი ხრახნით, იგი დაცვას არ ექვემდებარება, რადგან ამ ნიშანს (ხრახნს) მხოლოდ ფუნქციური დანიშნულება აქვს. დიზაინით დაცვას არ ექვემდებარება პროდუქტი, თუ ის აუცილებლად ზუსტად ისეთი ფორმისა და ზომის უნდა იყოს, რომ მექანიკურად შეთავსებადი იყოს მეორე პროდუქტთან და თან თითოეულ მათგანს შეეძლოს თავისი ფუნქციის შესრულება. ეს შეზღუდვა არ ვრცელდება დიზაინზე, რომელიც შესაძლებელს ხდის მრავალჯერადი აწყობის ან ურთიერთშეცვლადი პროდუქტების მოდულურ სისტემაში შეკავშირებას. ამის მაგალითს წარმოადგენს საბავშვო კონსტრუქტორი, რომელსაც გააჩნია ურთიერთშეწყობადი ელემენტები მოდულური სისტემის ასაწყობად.

დიზაინზე უფლებების მფლობელი. დიზაინზე უფლებების მფლობელი შეიძლება იყოს დიზაინერი ან მისი უფლებამონაცლვე. თანადიზაინერთა ურთიერთობა განისაზღვრება მათ შორის დადებული ხელშეკრულებით. ხელშეკრულების არარსებობის შემთხვევაში თანადიზაინერები სარგებლობენ თანაბარი უფლებებით. დიზაინერის მიერ სამსახურებრივი მოვალეობის ან შეკვეთის საფუძველზე შექმნილ დიზაინზე უფლებები ეკუთვნის დამსაქმებელს/დამკვეთს, თუ ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

დიზაინზე განსაკუთრებული უფლებები. დიზაინის რეგისტრაცია მის მფლობელს ანიჭებს განსაკუთრებულ უფლებას, ნება დართოს ან აკრძალოს დიზაინით დაცული პროდუქტის დამზადება, გაყიდვა, გასაყიდად შეთავაზება, გამოყენება, ექსპორტი, იმპორტი ან სამოქალაქო ბრუნვაში სხვაგვარად ჩართვა.

დიზაინზე უფლებების მფლობელს უფლება აქვს თავის შენედეულებისამებრ განკარგოს დიზაინი: გაყიდოს ან სხვა გზით გაასხვისოს დიზაინი, გასცეს ლიცენზია, თავად დაამზადოს დიზაინით დაცული პროდუქტი, ჩართოს სამოქალაქო ბრუნვაში და მიიღოს სარგებელი. ლიცენზია შეიძლება იყოს ექსკლუზიური ან არაექსკლუზიური. არაექსკლუზიური ლიცენზიის გაცემა არ უკარგავს ლიცენზიარს ანალოგიური პირობებით სხვა ლიცენზიის გაცემის უფლებას. ექსკლუზიური ლიცენზია კი ლიცენზიის გამცემს უკარგავს ანალოგიური პირობებით სხვა ლიცენზიის გაცემის უფლებას.

დიზაინის დაცვის ვადა. დიზაინი რეგისტრაციაში შეიძლება გატარდეს ერთი ან რამდენიმე 5-წლიანი პერიოდით, მაგრამ არა უმეტეს 25 წლისა საქპატენტში განაცხადის შეტანის თარიღიდან.

დიზაინზე განსაკუთრებული უფლებების ფარგლები. დიზაინზე განსაკუთრებული უფლებების დარღვევად არ მიიჩნევა:

- დიზაინის პირადი სარგებლობისათვის გამოყენება;
- დიზაინის ექსპერიმენტული მიზნებისათვის გამოყენება;
- დიზაინის ასლის გადაღება, რომელიც სრულდება ციტირების ან სწავლების მიზნით;

- დიზაინის რომელიმე ქვეყნის საზღვაო ნომალდზე, საჰაერო ან სახმელეთო სატრანსპორტო საშუალებაზე გამოყენება მისი საქართველოს ტერიტორიაზე დროებით ყოფნის დროს;

- დიზაინის გამოყენება ფორსმაჟორის შემთხვევაში.

მფლობელის მიერ ან მისი ნებართვით დიზაინით დაცული პროდუქტის სამოქალაქო ბრუნვაში ჩართვის შემდეგ, მფლობელის უფლებები ამ პროდუქტის შემდგომ გამოყენებაზე აღარ ვრცელდება (უფლებების ამოწურვის პრინციპი).

წინათსარგებლობის უფლება. წინათსარგებლობის უფლება გულისხმობს პირის უფლებას, გამოიყენოს რეგისტრირებული დიზაინი, თუ იგი კეთილსინდისიერად იყენებდა ამ დიზაინს ან ჩაატარა მოსამზადებელი სამუშაოები მისი გამოყენებისათვის განაცხადის შეტანის ან პრიორიტეტის დადგენის თარიღამდე.

დიზაინის რეგისტრაციაზე უარის თქმის და რეგისტრაციის გაუქმების საფუძვლები. დიზაინის რეგისტრაციაზე უარის თქმის და რეგისტრაციის გაუქმების ძირითადი საფუძვლებია:

- დიზაინი არ აკმაყოფილებს სიახლისა და ინდივიდუალურობის კრიტერიუმებს;
- დიზაინის ნიშნები განპირობებულია მხოლოდ მათი ტექნიკური ფუნქციით;
- ობიექტი, მისი განმარტებიდან გამომდინარე, არ წარმოადგენს დიზაინს;
- დიზაინი ეწინააღმდეგება საზოგადოებრივ წესრიგს, ან მორალის მიღებულ ნორმებს;

- განმცხადებელი ან მფლობელი არ არის უფლებამოსილი დაარეგისტრიროს დიზაინი;

- დიზაინი შეიცავს „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონით დაცულ ნაწარმოებებს;

- დიზაინი მთლიანად ან რომელიმე ელემენტით ემთხვევა საქართველოში დაცულ სასაქონლო ნიშანს;

- დიზაინი მთლიანად ან რომელიმე ელემენტით ემთხვევა საერთაშორისო ან მთავრობათაშორისი ორგანიზაციის ემბლემას, მის სრულ ან შემოკლებულ

სახელწოდებას, ოფიციალურ საკონტროლო, საგარანტიო, სასინჯ დაძაბვას, ბეჭედს, ორდენს, მედალს, საქართველოს ან მისი ტერიტორიული ერთეულის ისტორიულ დასახელებას, გერბს, დროშას, ემბლემას, ფულის ნიშანს;

- დიზაინის რეგისტრაცია განხორციელდა არაკეთილსინდისიერი განზრახვით.

დიზაინზე განსაკუთრებული უფლებების წარმოშობა. საქართველოში დიზაინზე განსაკუთრებული უფლებები წარმოიშობა “საქპატენტში” რეგისტრაციის ან ჰაავის შეთანხმების საფუძველზე, საერთაშორისო რეგისტრაციის გავრცელების გზით.

საერთაშორისო რეგისტრაცია. საქართველოს მოქალაქეს ან რეზიდენტს შესაძლებლობა აქვს, საერთაშორისო განაცხადის მეშვეობით დაარეგისტრიროს დიზაინი სამრეწველო ნიმუშების საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ ჰაავის შეთანხმების მონაწილე ყველა ქვეყანაში.

9. სამრეწველო საკუთრებაზე უფლებების განხორციელება

სამრეწველო საკუთრების სისტემის მნიშვნელოვან ელემენტს უფლებების განხორციელების სამართლებრივი საშუალებები წარმოადგენს. საქართველოში სამრეწველო საკუთრების უფლებების განხორციელების იურიდიულ საფუძველს სისსლის სამართლის კოდექსი, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი, სამოქალაქო სამართლის კანონმდებლობა და „ინტელექტუალურ საკუთრებასთან დაკავშირებულ სასაზღვრო ღონისძიებების შესახებ“ კანონი წარმოადგენს. 2005 წელს მნიშვნელოვანი ცვლილებები შევიდა კანონმდებლობაში და მოხდა ნორმების ჰარმონიზაცია ევროპულ კანონმდებლობასა და ტრიპსის მოთხოვნებთან. (69,70) საქართველოს სისსლის სამართლის კოდექსი. კოდექსი (მუხლები 189, 189¹, 196) (71) ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ინტელექტუალური საკუთრების, მათ შორის სამრეწველო საკუთრების ობიექტებზე უფლებების დარღვევისათვის. კერძოდ, 189¹ მუხლის მიხედვით, დანაშაულად არის მიჩნეული გამოგონების, სასარგებლო მოდელის და სამრეწველო ნიმუშის ავტორობის მითვისება ან თანაავტორობაზე იძულება. ასევე, წინასწარი შეცნობით სხვისი გამოგონების, სასარგებლო მოდელის, სამრეწველო ნიმუშის შემოსავლის მიღების მიზნით უკანონო გამოყენება. კოდექსის 196-ე მუხლის თანახმად, დასჯად ქმედებას წარმოადგენს დიდი ოდენობით სხვისი სასაქონლო ნიშნის, საქონლის ადგილწარმოშობის დასახელების ან გეოგრაფიული აღნიშვნით უკანონოდ ნიშანდებული საქონლის წარმოება ან სამოქალაქო ბრუნვაში შეტანა, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, ასევე არარეგისტრირებულ სასაქონლო ნიშანთან, საქონლის ადგილწარმოშობის დასახელებასთან ან გეოგრაფიულ აღნიშვნასთან ერთად გამაფრთხილებელი აღნიშვნის ყალბი მითითება. ზემოთ აღნიშნული სხვადასხვა

დანაშაულის ჩადენისათვის სისხლის სამართლის კოდექსი სანქციის სახით ითვალისწინებს ჯარიმას, თავისუფლების შეზღუდვას ან თავისუფლების აღკვეთას.

საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი, ინტელექტუალურ საკუთრებაზე უფლებების დარღვევებს ეხება კოდექსის 157¹, 157² 157³ და 158-ე მუხლები.(72) მუხლი 158 ითვალისწინებს სასაქონლო ნიშნის, ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის უკანონო დამზადებისა და გამოყენებისათვის ჯარიმას, დამზადებისათვის გამოყენებული მასალებისა და მოწყობილობების კონფისკაციას.

კანონი სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა სასაქონლო ნიშნების შესახებ (მუხლი 45) ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას სასაქონლო ნიშანზე განსაკუთრებული უფლებების დარღვევისათვის. ამ უფლების დარღვევის შემთხვევაში, სასაქონლო ნიშნის მფლობელს, უფლება აქვს მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს:

- ა) თავისი უფლების დამრღვევი ქმედების შეწყვეტა;
- ბ) მიყენებული ზიანის ანაზღაურება;

გ) ყველა იმ გამოსახულების, ეტიკეტის, ანაბეჭდის, შეფუთვის, შესაფუთი მასალისა და სარეკლამო განცხადების განადგურება, რომელიც შეიცავს რეგისტრირებულ სასაქონლო ნიშანს, წარმოადგენს მის ასლს ან იმიტაციას;

დ) სასაქონლო ნიშნის დასამზადებლად განკუთვნილი კლიშეების, მატრიცების, ხოლო თუ სასაქონლო ნიშნის საქონლისაგან განცალკევება შეუძლებელია, თვით ამ საქონლის განადგურებაც კი.

საქონლის ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის კანონის მე-16 მუხლის შესაბამისად, ადგილწარმოშობის დასახელებით ან გეოგრაფიული აღნიშვნით სარგებლობის უფლების მქონე პირს შეუძლია სასამართლოში შეიტანოს სარცელი უფლებების დამრღვევის წინააღმდეგ და მოითხოვოს მის მიმართ პრაქტიკულად ანალოგიური ზომების გატარება, კერძოდ, უფლებების დამრღვევი მოქმედების შეწყვეტა, მიყენებული ზიანის ანაზღაურება და ა.შ. საპატენტო კანონი (მუხლი 681) და კანონი დიზაინის შესახებ (მუხლი 30) არ ადგენს კონკრეტულ ზომებს და შემოსაზღვრება ზოგადი მოთხოვნით, განსაკუთრებული უფლებების დამრღვევის პასუხისმგებლობის შესახებ.

საქართველოს კანონი „ინტელექტუალურ საკუთრებასთან დაკავშირებულ სასაზღვრო ღონისძიებების შესახებ“ (73) ადგენს ინტელექტუალური საკუთრების ობიექტებზე (სასაქონლო ნიშნები, საქონლის ადგილწარმოშობის დასახელება და გეოგრაფიული აღნიშვნები, ლიტერატურისა და ხელოვნების ნაწარმოები, მონაცემთა ბაზები), უფლებათა დარღვევით წარმოებული პროდუქციის იმპორტირებისა და ექსპორტისას სპეციალურ სასაზღვრო ღონისძიებების გამოყენების წესს. კანონის შესაბამისად, საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტში ფუნქციონირებს სპეციალური

რეესტრი, სადაც დაინტერესებულ უფლებამფლობელს საშუალება ეძლევა დაარეგისტრიროს საკუთარი სასაქონლო ნიშანი, საავტორო ან მომიჯნავე უფლების ობიექტი, მონაცემთა ბაზა, ადგილწარმოშობის დასახელება ან გეოგრაფიული აღნიშვნა და მიუთითოს საქონლის იდენტიფიკაციისათვის აუცილებელი ინფორმაცია. საექვო ტვირთის გამორჩენისას, საბაჟო ორგანოებს უფლება ენიჭებათ შეაჩერონ ეს ტვირთი, დაუყოვნებლივ აცნობონ ამ ფაქტის შესახებ უფლებამფლობელს ან მის წარმომადგენელს და შემოწმებისათვის გადასცენ შეჩერებული საქონლის ეგზემპლარი. იმ შემთხვევაში, თუ უფლებამფლობელი დარწმუნდება, რომ შეჩერებული საქონელი კონტრაფაქციულია, მას უფლება აქვს მიმართოს სასამართლოს, მოითხოვოს მიყენებული ზიანის ანაზღაურება და საქონლის განადგურება. ხოლო, თუ შეჩერებული საქონლის მფლობელი უარს განაცხადებს თავის საქონელზე, საბაჟო დეპარტამენტი ანადგურებს შეჩერებულ საქონელს უფლებამფლობელის ხარჯითა და პასუხისმგებლობით. ეს წესი გამოიყენება იმ შემთხვევაშიც, თუ შეჩერებული საქონლის მფლობელი არ გამოემხარება საბაჟო დეპარტამენტის შეტყობინებას საქონლის განადგურების შესახებ უფლება-მფლობელის მოთხოვნის თაობაზე.

2009-2010 წ.წ. UNDP-მ საქართველოში ჩაატარა დეტალური კვლევა კონტრაფაქციასა და მეკობრეობასთან დაკავშირებული მდგომარეობის შესახებ. კვლევის მასალების საფუძველზე მოამზადა რეკომენდაციები კანონმდებლობისა და სამართალდამცავი ორგანოების საქმიანობის გაუმჯობესების თაობაზე. განსაკუთრებით გამახვილდა ყურადღება უფლებამფლობელთა და სამართალდამცავთა ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში ცოდნის ამაღლების აუცილებლობის შესახებ. (74)

10. სამრეწველო საკუთრების დაცვასთან დაკავშირებული საქმიანობა გამოგონებები და სასარგებლო მოდელები

საქართველოში გამოგონებასა და სასარგებლო მოდელებზე განსაკუთრებული უფლებების მოპოვება ხდება უშუალოდ ინტელექტუალური საკუთრების ეროვნულ ცენტრ „საქპატენტში“ განაცხადის წარდგენით ან საპატენტო კოოპერაციის ხელშეკრულების (PCT) შესაბამისად, საერთაშორისო განაცხადის საფუძველზე.

1992-2009 წწ. სასარგებლო მოდელებზე განაცხადთა საერთო რაოდენობამ შეადგინა 1080. აქედან განაცხადების აბსოლუტური უმრავლესობა - 1069 ეკუთვნოდა ადგილობრივ განმცხადებლებს. (75) ამავე პერიოდში „საქპატენტში“ სულ შეტანილი იყო 8859 განაცხადი გამოგონებაზე, ხოლო გაცემული პატენტების რაოდენობამ შეადგინა 4808. „საქპატენტის“ არსებობის საწყის ეტაპზე განაცხადთა რაოდენობა საქართველოდან საგრძნობლად ქარბობდა უცხოეთიდან შემოსულ განაცხადებს.(76) 2000 წლიდან შესამჩნევი გახდა უცხოურ განაცხადთა მნიშვნელოვანი ზრდა (77) და

ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში (2005-2009 წ.წ.) მათმა რაოდენობამ ოდნავ გადააჭარბა ადგილობრივი განაცხადების რიცხვს.(78) აღნიშნულ პერიოდში საქართველოდან შეტანილ განაცხადთა რაოდენობამ შეადგინა მთელი განაცხადების 47%. უცხოელთაგან ყველაზე უფრო აქტიურები იყვნენ ამერიკელები - 27.8% და ევროკავშირის წამყვანი ქვეყნები (საფრანგეთი, გერმანია, იტალია, დიდი ბრიტანეთი) - 11.4%. რაც შეეხება დაპატენტების სფეროებს, ადგილობრივი განაცხადების ძირითადი ნაწილი მოდის საერთაშორისო საპატენტო კლასიფიკაციის (სსკ) (79) A (სოფლის მეურნეობა, საკვები პროდუქტები, ჯანმრთელობა), B (ტექნოლოგიური პროცესები, ტრანსპორტირება) და F (მექანიკა, განათლება) განყოფილებებზე. სოლო უცხოელთა განაცხადების უმეტესობა კი C (ქიმია, მეტალურგია) და A განყოფილებებზე. უცხოელი განმცხადებლებიდან განსაკუთრებული აქტიურობით გამოირჩევიან ფარმაცევტული კომპანიები-სერვიე (საფრანგეთი), პფაიზერი (აშშ), ფარმაცია (იტალია), ნოვარტისი (შვეიცარია) და სხვა.

უცხოელი განმცხადებლებისაგან განსხვავებით, რომელთა აბსოლუტურ უმრავლესობას შეადგენენ იურიდიული პირები (ფირმები, კომპანიები და სხვ.), ქართველი განმცხადებლები, ძირითადად, წარმოდგენილი არიან ფიზიკური პირებით. 2010 წ. "საქპატენტში" შეტანილი 147 ადგილობრივი განაცხადიდან მხოლოდ ორი ეკუთვნის იურიდიულ პირს. მაშინ როცა 146 უცხოური განაცხადიდან 142 იურიდიული პირის მიერ არის შეტანილი (80).

ის ფაქტი, რომ საქართველოში პატენტების მფლობელებად უმთავრესად გვევლინებიან ფიზიკური პირები, რომლებსაც, ნაკლებ სავარაუდოა; გააჩნდეთ საკმარისი ორგანიზაციული, მატერიალური და ფინანსური რესურსი გამოგონებების პრაქტიკული რეალიზებისათვის, მიუთითებს იმ გარემოებაზე, რომ ქვეყანაში არ არსებობს სისტემური მიდგომა გამოგონების შექმნის, დაცვისა და გამოყენების პროცესებთან მიმართებაში.

განსაკუთრებით შემაშფოთებელია ის გარემოება, რომ ქვეყნის სამეცნიერო ცენტრები (წამყვანი უნივერსიტეტები, სამეცნიერო-კვლევითი ორგანიზაციები), რომლებიც უნდა იყვნენ სამეცნიერო-ტექნოლოგიური საქმიანობის ავანგარდში, არიან სრულიად ინდიფერენტულები ინოვაციური პროცესებისადმი, ამიტომ გამოგონებებზე პატენტების მიღების უფლება, და შესაბამისად, მათი პრაქტიკული რეალიზება, გადაამისამართებული აქვთ თავიანთ თანამშრომლებზე. ამ ორგანიზაციებში დიდი ხანია აღარ ფუნქციონირებს სხვადასხვა საპატენტო-საინფორმაციო სამსახური, რომლებიც დაესმარებოდნენ მეცნიერებს, ინჟინრებსა და გამოგონებლებს საპატენტო-საინფორმაციო ძიების ჩატარებაში, ტექნიკის დონის დადგენაში მათი კვლევის ობიექტთან მიმართებით და შექმნილ გამოგონებებთან დაკავშირებით კომერციული წინადადებების მომზადებაში. არსებული მდგომარეობა დისონანსშია მსოფლიოში

არსებულ ტენდენციებთან. უცხოური უნივერსიტეტები და სამეცნიერო ცენტრები უშუალოდ არიან ჩაბმული საინოვაციო პროცესებში, გვევლინებიან სოლიდური საპატენტო პორტფელების მფლობელებად.

არასასარბიელო მდგომარეობა საქართველოში შექმნილი გამოგონებების უცხოეთში დაპატენტების თვალსაზრისითაც. 2000-2010 წ.წ. საქართველოს მოქალაქეებს “საქპატენტში” წარდგენილი ჰქონდათ 60 საერთაშორისო განაცხადი. ამ მაჩვენებლით საქართველო ოდნავ უსწრებს სომხეთსა (52) და აზერბაიჯანს (50), მაგრამ ჩამორჩება ლიტვას⁸¹ (79), განსაკუთრებით კი ლატვიასა (111) და ესტონეთს (146). შედარებისთვის აღვნიშნავთ, რომ ამავე პერიოდში სლოვენიიდან წარდგენილი იყო 537, ხოლო ფინეთიდან – 11766 განაცხადი(!). საქართველოდან წარდგენილ საერთაშორისო განაცხადთაგან მხოლოდ ორზე გაიცა უცხოეთის პატენტი. ამ თვალსაზრისით უფრო წარმატებულნი აღმოჩნდნენ ქართველი მეცნიერები და გამომგონებლები, რომლებიც თანამშრომლობდნენ უცხოურ კომპანიებთან – 19 პატენტი (ცხრილი 10.1.).

ცხრილი 10.1. პატენტები საქართველოს მოქალაქეების მონაწილეობით შექმნილ გამოგონებებზე

ჩამომგონებელი	პატენტის მფლობელი	უცხოური პატენტი	სფერო
რ. ქაცარავა და სხვ.	Medivac. LLC (USA)	US(8), EP(2) AU(1)	ბიოდეგრადირებადი პოლიმერი
ა.სულაქველიძე და სხვ.	Intralix, INK (USA)	EP (1)	ბაქტერიოფაგის გამოყენება სანაცოისოთვის
ა. მოსეშვილი და სხვ.	ა.მოსეშვილი	EP (1), AU(1)	მზის ენერჯის კონცენტრატორი
ე. სვიცია და სხვ.	“ABSARA” (RU)	EP(1), KR(1), LT(1)	სპორტული დანიშნულების პლასტიკური ვაზნები
გ. ჯავახიშვილი	PTP PLASTIK Technologies and Products (NL)	EP(1), KR (1), US(1)	პლასტიკური მასალების გადამუშავება
თ. ჯალიაშვილი და სხვ.	თ.ჯალიაშვილი	EP(1)	სითბური სტრესის ცილების სინთეზი
ქ. მაღლაკელიძე და სხვ.	Camelyn.LTD (US)	EP(1)	მედიკამენტი „კამელინი“

საქართველოში არ არსებობს პრაქტიკაში რეალიზებულ გამოგონებათა ოფიციალური სტატისტიკური აღრიცხვა, მაგრამ ჩვენს ხელთ არსებული მონაცემებით, მდგომარეობა ქვეყანაში ამ თვალსაზრისით, როგორც ეს მოსალოდნელია, ძალზე კრიტიკულია.

საქართველოში გამოგონებების შექმნის, დაპატენტებისა და პრაქტიკული გამოყენების სფეროში წევრთა აღწერილი მდგომარეობა, ძირითადად, შეიძლება აიხსნას საქართველოში ინოვაციური სისტემის შემაღგენელი კომპონენტების განუვითარებლობით - კერძოდ, ქვეყანაში კრიტიკულად დაბალია კვლევებისა და დამუშავების სახელმწიფო დაფინანსების დონე, არ არსებობს მეცნიერებასა და ინდუსტრიას შორის ხელშესახები კავშირები, ლაბორატორიები არასაკმარისადაა აღჭურვილი თანამედროვე აპარატურით, სამეცნიერო და საინჟინრო საქმიანობა არაპრესტიჟულია, საბუნებისმეტყველო და ტექნოლოგიურ დარგებში ახალგაზრდა მალაღკვალიფიციური კადრების ნაკლებობაა, არ არსებობს საინოვაციო პროექტებში ინვესტიციების მოზიდვისათვის ხელსაყრელი გარემო და სხვა. არსებული მდგომარეობიდან გამოსვლა საჭიროებს ქვეყანაში საინოვაციო პოლიტიკის შემუშავებას, რომელიც უნდა მოიცავდეს შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის შექმნას, პრიორიტეტების დადგენას, იმპლემენტაციისათვის აუცილებელი მექანიზმების ფორმირებას და სხვ. ამ თვალსაზრისით მიზანშეწონილია ევროპის პატარა, ტექნოლოგიურად განვითარებულ ქვეყნებთან (როგორებიცაა ესტონეთი, ირლანდია, ფინეთი და სხვ.) თანამშრომლობა, რაც შეიძლება განხორციელდეს ევროკავშირი-საქართველოს სამოქმედო გეგმის ფარგლებში.

სასაქონლო ნიშნები. საქართველოში სასაქონლო ნიშნების დაცვა ხორციელდება უშუალოდ “საქპატენტში” რეგისტრაციის ან ნიშნების საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ მადრიდის შეთანხმებასთან არსებული ოქმის საფუძველზე. სასაქონლო ნიშნებზე განაცხადების უდიდესი ნაწილი ეკუთვნის უცხოელებს. 2005-2009 წლების მონაცემებით (82) უცხოელების მიერ შეტანილი განაცხადების წილი უდრიდა მთლიანად შესული განაცხადების 87,7%-ს (ცხრილი 10.2).

ცხრილი 10.2. სასაქონლო ნიშნებზე ადგილობრივი და უცხოური განაცხადების რაოდენობა (2005-2009 წწ.)

	2005	2006	2007	2008	2009
ადგილობრივი	508	401	553	759	623
უცხოური	3417	4071	4391	4651	3809
სულ	3952	4472	4944	5410	4432

უცხოელები თავისი ნიშნების რეგისტრაციას საქართველოში, ძირითადად, მადრიდის საერთაშორისო სისტემის საფუძველზე ახორციელებენ. 2009 წ. მონაცემებით

უცხოელთაგან ყველაზე დიდი აქტიურობით გამოირჩეოდნენ გერმანელები (519), შვეიცარიელები (403), ამერიკელები (303), რუსები (283), ფრანგები (251), იტალიელები (220), თურქები (185) - ნიშანი.

განმცხადებელთა უმრავლესობა ყველაზე დიდ დაინტერესებას ნიცის საერთაშორისო კლასიფიკაციის მე-5 კლასის (ფარმაცევტული, ვეტერინარული და ჰიგიენური ნაწარმი და ა.შ.) საქონლის მიმართ იჩენს. ასევეა ინტერესი მე-9 (ელექტრული ხელსაწყოები, კომპიუტერული ტექნიკა და ა.შ.), 35-ე (რეკლამა, ბიზნესის მართვა), მე-3 (პარფიუმერია, კოსმეტიკა, სარეცხი საშუალებები), 25-ე (ტანსაცმელი, ფენსაცმელი, თავსაბურავი) და 30-ე (ყავა, ჩაი, კაკაო და ა.შ.) კლასების საქონლის მიმართ.

ცხრილი 10.3. ცალკეულ ქვეყნებში შესული და ამ ქვეყნებიდან წარმოშობილი განაცხადები სასაქონლო ნიშნებზე

	ქვეყანა	განაცხადები ქვეყანაში (სულ)	ქვეყნიდან წარმოშობილი განაცხადები (სულ)	ადგილობრივი განაცხადები	განაცხადები უცხოეთში
1	საქართველო	5441	932	749	183
2	სომხეთი	4735	1100	939	161
3	აზერბაიჯანი	5609	1172	908	264
4	ესტონეთი	4652	2421	1426	995
5	ლატვია	5101	3054	1536	1518
6	ლიტვა	6332	3180	2417	763
7	სლოვენია	5192	6053	1665	4398
8	ფინეთი	7328	8733	3846	4887

განაცხადების რაოდენობა (2008 წ.)⁸³ თუ შევადარებთ ცალკეულ ქვეყანაში სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაციის მოთხოვნით შესული განაცხადების რაოდენობას (ნახ. 4.) დავინახავთ, რომ 2008 წლის მონაცემებით, საქართველო (რომელსაც ამ წელს სხვა წლებთან შედარებით მაქსიმალური მაჩვენებელი ჰქონდა იხ. ნახ. 3), განაცხადების რაოდენობით უსწრებდა სომხეთს, ესტონეთს, ლატვიასა და სლოვენიასაც კი. მაგრამ ამ შედარებისას უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ესტონეთზე, ლატვიასა და სლოვენიაზე, როგორც ევროკავშირის წევრ ქვეყნებზე, ვრცელდება ევროგაერთიანების სასაქონლო ნიშნების (community trade mark) მოქმედება. ასეთ რეგისტრაციაზე კი განაცხადების რაოდენობამ 2008 წ. შეადგინა 88036.(83). როგორც ზემოთ მოყვანილი ცხრილიდან ვხედავთ, საქართველო ჩამორჩება ადგილობრივი განაცხადების რაოდენობით, როგორც თავის უშუალო მეზობლებს (აზერბაიჯანი და სომხეთი), ისე ბალტიისპირეთის ქვეყნებს.

რაც შეეხება უცხოეთში რეგისტრაციის მიზნით, ქვეყნიდან წარმოშობილი განაცხადების რაოდენობას ამ მაჩვენებლით, საქართველო, ოდნავ უსწრებს სომხეთს, მაგრამ ჩამორჩება დანარჩენ ქვეყნებს, მათ შორის აზერბაიჯანს.

არასანარბიელოდ გამოიყურება საქართველო სასაქონლო ნიშნების საერთაშორისო რეგისტრაციის თვალსაზრისითაც (ცხრილი 10.4.) საერთაშორისო რეგისტრაციებით საქართველო (85 განაცხადი 10 წლის განმავლობაში) კატასტროფულად ჩამორჩება ბალტიისპირეთის ქვეყნებს.

ცხრილი 10.4. სასაქონლო ნიშნების საერთაშორისო რეგისტრაციები ცალკეული ქვეყნების მიხედვით (2001-2010 წწ.)(85)

ქვეყანა	საქართველო	სომხეთი	აზერბაიჯანი	ლატვია	ლიტვა	ესტონეთი	სლოვენია	ფინეთი
რ-ბა	85	111	47	959	727	677	2318	2704

თუ შევაფასებთ სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაციასთან დაკავშირებით საქართველოში არსებულ მდგომარეობას მთლიანობაში შეიძლება ითქვას:

- უცხოური კომპანიების მხრიდან არსებობს გარკვეული ინტერესი საქართველოში მათი სასაქონლო ნიშნების დაცვის თვალსაზრისით, რაც სავარაუდოდ, თანაზომადია ექსპორტისა, რომელსაც ისინი ახორციელებენ ჩვენს ქვეყანაში.

ქართული კომპანიები არ გამოირჩევიან მაღალი აქტიურობით სასაქონლო ნიშნების დაცვის კუთხით, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის ფარგლებს გარეთ. ამის ძირითადი მიზეზები უნდა ვეძებოთ მათი ეკონომიკური და ექსპორტთან დაკავშირებული აქტიურობის დონეში. აღნიშნულზე გავლენას ახდენს ისიც, რომ ბიზნესის წარმომადგენლები ცუდად არიან გაცნობიერებული ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის სფეროში.

სამრეწველო ნიშნები. საქართველოში დიზაინის დაცვა ხორციელდება უშუალოდ საქპატენტში რეგისტრაციის ან დიზაინის საერთაშორისო რეგისტრაციის ჰააგის შეთანხმების საფუძველზე. თუ 2003 წლამდე, დიზაინის რეგისტრაციაზე განმცხადებლების უმრავლესობას წარმოადგენდნენ საქართველოს მოქალაქეები, 2003 წლიდან, საქართველოს ჰააგის შეთანხმებასთან მიერთების შემდეგ, მონდა უცხოურ განაცხადთა მკვეთრი ზრდა და მათმა საშუალო მაჩვენებელმა 300-ს გადააჭარბა, ამავე პერიოდში აღინიშნებოდა ადგილობრივი განაცხადების თანდათანობითი ზრდაც და 2009 წ. მათმა რიცხვმა მიაღწია 49-ს (ცხრილი 10.5).

ცხრილი 10.5. დიზაინზე განაცხადების რაოდენობა საქართველოში რეგისტრაციის მოთხოვნით (2000-2009 წ.წ.) (86)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ადგილობრივი	31	28	29	23	33	36	25	41	38	49
უცხოური	3	6	6	15	12	10	18	15	17	18
საერთაშორისო	0	0	0	55	272	284	342	309	311	204
სულ	34	34	35	93	317	330	385	365	366	271

2005-2009 წლებში „საქპატენტში“ შემოტანილი ადგილობრივი განაცხადების უმრავლესობა წარმოადგენს ობიექტებს, რომლებიც განეკუთვნება მე-9 კლასს (ტარა, საფუთავები, კონტეინერები) და გამოიყენება საქონლის ტრანსპორტირების და შენახვისათვის, თუმცა არის სხვა სახის ობიექტებიც, მაგალითად ავეჯი, სატრანსპორტო და სარეკლამო საშუალებები. საერთაშორისო პროცედურით, საქართველოზე უფლებათა გავრცელების მოთხოვნით განაცხადების პრიორიტეტული დაცვის ობიექტს წარმოადგენენ საათები და მათი საკუთონო, საიუველირო ნაწარმი, სატრანსპორტო საშუალებები და მათი ნაწილები. უცხოელი განმცხადებლებიდან განსაკუთრებული აქტიურობით გამოირჩევიან შვეიცარიელები, გერმანელები და საფრანგეთის წარმომადგენლები.(87)

ცხრილი 10.6. ცალკეულ ქვეყნებში შესული და ამ ქვეყნებიდან წარმოშობილ დიზაინზე განაცხადების რაოდენობა (2008 წ.) (88)

ქვეყანა	განაცხადები ქვეყანაში	ადგილობრივი განაცხადები	ქვეყნიდან წარმოშობილი განაცხადები (სულ)	განაცხადები უცხოეთში
საქართველო	358	38	66	28
სომხეთი	272	8	9	1
აზერბაიჯანი	55	25	25	0
ესტონეთი	135	84	128	44
ლატვია	125	89	144	55
ლიტვა	48	39	85	46
სლოვენია	634	85	295	210
ფინეთი	220	206	2545	2339

თუ შევადარებთ ცალკეულ ქვეყანაში დიზაინის რეგისტრაციის მოთხოვნით შესული განაცხადების რაოდენობას (ცხრილი 10.6.) დავინახავთ, რომ 2008 წლის მონაცემებით, საქართველო განაცხადების რაოდენობით უსწრებს როგორც ამიერკავკასიის, ისე

ბალტიისპირეთის ქვეყნებს და ფინეთს, მაგრამ აქაც, ისევე როგორც სასაქონლო ნიშნების შემთხვევაში გასათვალისწინებელია, რომ ბალტიისპირეთის ქვეყნებზე, ფინეთსა და სლოვენიაზე, როგორც ევროკავშირის წევრ ქვეყნებზე, ვრცელდება ევროგაერთიანების დიზაინის (community design) მოქმედება, ხოლო ასეთ რეგისტრაციაზე განაცხადების რაოდენობამ 2008 წ. შეადგინა 19232 (89). როგორც ზემოთ მოყვანილი ცხრილიდან ვხედავთ, საქართველო როგორც ადგილობრივი ისე უცხოეთში განაცხადების რაოდენობით, უსწრებს სომხეთსა და აზერბაიჯანს, მაგრამ ამ მაჩვენებლებით ჩამორჩება ფინეთს, სლოვენიასა და ბალტიისპირეთის ქვეყნებს.

ადგილწარმოშობის დასახელებები და გეოგრაფიული აღნიშვნები.
ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის დაცვა საქართველოში ხდება "საქპატენტი", მათი რეგისტრაციის ან საერთაშორისო ხელშეკრულების საფუძველზე. დღეს საქართველოში რეგისტრირებულია 18 ქართული ღვინის ადგილწარმოშობის დასახელება (90). გარდა ამისა ქვეყანაში დაცვას ექვემდებარება ადგილწარმოშობის დასახელებების საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ, ლისაბონის შეთანხმებით დაცული 805 სწვადასწვა ქვეყნის ადგილწარმოშობის დასახელება¹¹. 2010 წ. ხელი მოეწერა საქართველო-ევროკავშირის შეთანხმებას ადგილწარმოშობის დასახელებებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნების ურთიერთაღიარების შესახებ, რომლის ძალაში შესვლის შემდეგ, საქართველოში დაცული იქნება 4000-მდე ევროპული დასახელება, ხოლო, თავის მხრივ, ევროკავშირი უზრუნველყოფს 18 ქართული ღვინის ადგილწარმოშობის დასახელების დაცვას.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოსაგან განსხვავებით, ევროკავშირში დღეს დაცვას ექვემდებარება სოფლის მეურნეობისა და სურსათის მრავალი სახის პროდუქციის (ღვინო, სპირტიანი სასმელები, ხილი, ბოსტნეული, ყველი, ღორი, სორცი, პური და სხვ.) ადგილწარმოშობის დასახელება და გეოგრაფიული აღნიშვნა. საქართველოს კარგი პოტენციალი გააჩნია სოფლის მეურნეობის სწვადასწვა პროდუქციის გეოგრაფიული აღნიშვნებით დაცვის თვალსაზრისით, რაც დაეხმარება შესაბამისი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებას, ქვეყნის შიდა ბაზრის მოწესრიგებას, მის საექსპორტო შესაძლებლობების ზრდას და სხვ. (იხ. გვ). ეს მიმართულება, სასურველია, საქართველოში სოფლის მეურნეობის განვითარების ერთ-ერთი პრიორიტეტი გახდეს.

11. საზოგადოების გაცნობიერება

ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის უზრუნველყოფის უმნიშვნელოვანეს ელემენტს, როგორც მთლიანად საზოგადოების, ისე მისი ცალკეული წრეების ამ სფეროში გაცნობიერება წარმოადგენს. ამ საქმიანობას საქართველოში ძირითადად ახორციელებს „საქპატენტი“, სწვადასწვა საერთაშორისო, უცხოურ და ადგილობრივ

ორგანიზაციებთან კოოპერაციაში. ამ მიზნით აქტიურად გამოიყენება გამოცემები, სემინარები, ინტერნეტი, მედია საშუალებები და სხვ. საქპატენტის თანამშრომლები კითხულობენ ლექციებს თბილისის სხვადასხვა უნივერსიტეტებში.

„საქპატენტის“ მიერ მომზადებული და ქართულ ენაზე გამოცემულია:

- ინტელექტუალური საკუთრების სხვადასხვა ობიექტებთან დაკავშირებული ბროშურები;

- ბავშვებისთვის განკუთვნილი კომიქსები;
- საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და კონვენციების ტექსტები;
- საერთაშორისო კლასიფიკაციები;
- საერთაშორისო სემინარების მასალები;
- სამეცნიერო პრაქტიკული ჟურნალი "ინტელექტუალური საკუთრება".

„საქპატენტის“ თანამშრომელთა მიერ ითარგმნა ისმოს სახელმძღვანელო წიგნი "ინტელექტუალური საკუთრება", რომელსაც წარმატებით იყენებენ უნივერსიტეტებში. ასევე გამოცემულია ქართველ ავტორთა ორიგინალური წიგნები; გამოცემების ძირითადი ნაწილი ხელმისაწვდომია „საქპატენტის“ ვებ-გვერდზე - www.sakpatenti.org.ge. აქვეა განთავსებული „საქპატენტში“ რეგისტრირებული სამრეწველო საკუთრების ობიექტთა მონაცემთა ბაზები.

მიუხედავად გაწეული მუშაობისა, საქართველოში ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში საზოგადოების გაცნობიერების დონე არ აკმაყოფილებს თანამედროვე მოთხოვნებს. ამიტომ საჭიროა ამ მიმართულებით საქმიანობის გააქტიურება. ამ მხრივ ეფექტურ საშუალებად გვესახება სპეციალიზებული სასწავლო ცენტრის შექმნა, რომელიც ქვეყანაში ინტელექტუალური საკუთრების კულტურის ამაღლების პროცესს შესძენს სისტემურ და მიზანმიმართულ ხასიათს, კერძოდ, განახორციელებს ცალკეული სამიზნე ჯგუფებისთვის (მეცნიერები, ბიზნესის წარმომადგენლები, სახელმწიფო მოხელეები, სამართალდამცავ ორგანოთა მუშაკები და სხვ.) სპეციალურად შემუშავებული პროგრამების საფუძველზე, შესაბამის სწავლებას, ამ სფეროში პროფესიონალურ (ინტელექტუალური საკუთრების მენეჯმენტი, აუდიტი, კომერციალიზაცია და სხვ.) მომზადებას.

ამ ცენტრის საქმიანობა უნდა დაეფუძნოს მჭიდრო კოოპერაციას სხვადასხვა საერთაშორისო და უცხოურ ორგანიზაციებთან, რომლებიც დღეს წარმატებით საქმიანობენ ინტელექტუალური საკუთრების სხვადასხვა ხასიათის სწავლებისა და კვლევის სფეროში. მათგან განსაკუთრებით აღსანიშნავია:

- ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის აკადემია;⁹²
- ევროპის საპატენტო უწყების საერთაშორისო აკადემია;⁹³

- ინტელექტუალური საკუთრების სწავლების საერთაშორისო ცენტრი (სტრასბურგი);⁹⁴
- მალმეს უნივერსიტეტი (შვედეთი);⁹⁵
- ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციისა და ტურინის უნივერსიტეტის ერთობლივი პროგრამა.⁹⁶

12. არსებული მდგომარეობა და რეკომენდაციები

თანამედროვე მსოფლიოში სამრეწველო საკუთრების დაცვა წარმოადგენს ეროვნული, რეგიონალური და საერთაშორისო პოლიტიკის უმნიშვნელოვანეს ელემენტს. იგი აღიარებულია ეკონომიკური განვითარებისა და ინოვაციური პროცესების წარმართვის უმნიშვნელოვანეს ინსტრუმენტად. ბოლო ათწლეულებში არსებული სისწრაფით გაიზარდა სამრეწველო საკუთრების დაცვასთან დაკავშირებული აქტიურობა, მისი ობიექტები (პატენტები, სასაქონლო ნიშნები, დიზაინი) იქცნენ ეკონომიკური სუბიექტების ყველაზე ღირებულ აქტივებად. კარდინალურად შეიცვალა სამეცნიერო დაწესებულების ჩართულობა საინოვაციო პროცესებში. წამყვანი უნივერსიტეტები გახდნენ მსხვილი საპატენტო პორტფელების მფლობელები და ახალი მაღალტექნოლოგიური დარგების შექმნის მაინიცირებელი ცენტრები.

მრავალი განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნის განსაკუთრებული ყურადღების ცენტრში ასევე მოექცა გეოგრაფიული აღნიშვნების დაცვასთან დაკავშირებული საქმიანობა. გეოგრაფიული აღნიშვნების დაცვა გახდა რეგიონალური განვითარებისა და ექსპორტული პოტენციალის ზრდის სტრატეგიული მიმართულება.

სამრეწველო საკუთრების დაცვა წარმოადგენს ევროკავშირი-საქართველოს თანამშრომლობის ერთ-ერთ პრიორიტეტს.

ამჟამად ეს თანამშრომლობა სორციელდება ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის ეგიდით მიღებული ევროკავშირი-საქართველოს სამოქმედო გეგმის ფარგლებში.

დღეს ქვეყანაში არსებობს სამრეწველო საკუთრებაზე უფლებების მოპოვებისა და განსორციელების ყველა ძირითადი ინსტიტუტი, მოქმედებს საერთაშორისო სტანდარტებთან ჰარმონიზებული საკანონმდებლო ბაზა, საქართველო მიერთებულია ყველა ბაზისურ საერთაშორისო შეთანხმებასა და კონვენციას. ევროკავშირი-საქართველოს სამოქმედო გეგმაში დასახული ამოცანების შესაბამისად, რაც დადასტურდა გვენი კვლევითაც, ამ ეტაპზე ძირითად გამოწვევას სამრეწველო საკუთრების დაცვის კანონმდებლობის აღსრულება, ამ სფეროში საზოგადოების ცნობიერების დონის ამაღლება, საპატენტო ინფორმაციის გამოყენება, გეოგრაფიული

აღნიშვნების დაცვის ეფექტური სისტემის ჩამოყალიბება და უფლებების განხორციელებაზე მიმართული რესურსების ზრდა წარმოადგენს.

კერძოდ, როგორც კვლევის შედეგებმა გვიჩვენა:

- დაბალია სამრეწველო საკუთრების დაცვასთან დაკავშირებული აქტიურობა როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე უცხოეთში;

- ქვეყანაში არ არსებობს გამოგონებების შექმნის, დაცვისა და გამოყენების სისტემური მექანიზმი, უნივერსიტეტები და სამეცნიერო-კვლევითი ორგანიზაციები არ იჩენენ ინტერესს ინოვაციური საქმიანობისადმი;

- სამეცნიერო ცენტრებთან არ ფუნქციონირებს საპატენტო-სალიცენზიო სამსახურები, გამოყენებითი ნასიათის კვლევითი სამუშაოები ტარდება წინასწარი საპატენტო-საინფორმაციო ძიების გარეშე, რაც უარყოფით გავლენას ახდენს ჩატარებული კვლევების ხარისხსა და მათი შედეგების გამოყენების რეალურ შესაძლებლობებზე.

- ქვეყანაში დღესდღეობით, გეოგრაფიული აღნიშვნების დაცვა შემოიფარგლება ღვინითა და მინერალური წყლებით, რაც ზუსტად არ ასახავს საქართველოში ამ თვალსაზრისით არსებულ მდიდარ პოტენციალს, არ არსებობს გეოგრაფიული აღნიშვნების გამოყენების გამჭოლი კონტროლის (ნედლეული - პროდუქცია) სათანადო დონეზე ორგანიზებული სისტემა;

- როგორც სამართალდამცავი ორგანოების, ისევე მეცნიერებისა და ბიზნესის წარმომადგენლები არ ფლობენ ინტელექტუალური საკუთრების სფეროსთან დაკავშირებულ საკმარის ცოდნას და საჭიროებენ მის ამაღლებას.

საგამომგონებლო საქმიანობის განვითარებისა და მისი შედეგების პრაქტიკული რეალიზების ხელშესაწყობად, უპირველესად საჭიროა: ქვეყანაში საინოვაციო პოლიტიკის შემუშავება, რომელიც უნდა ეფუძნებოდეს ევროპულ და სხვა მოწინავე ქვეყნების გამოცდილებას, მოიცავდეს შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის შექმნას, პრიორიტეტების დადგენას, იმპლემენტაციისათვის აუცილებელი მექანიზმების ფორმირებას და სხვ.

მსხვილ სამეცნიერო ცენტრებთან უნდა შეიქმნას სპეციალური საპატენტო-საინფორმაციო სტრუქტურები, რომლებიც მეცნიერებსა და ინჟინრებს გაუწევენ კონსულტაციებს სამრეწველო საკუთრების დაცვის საკითხებზე, დაენმარებიან გამოგონების გამოვლენასა და განაცხადების გაფორმებაში, აგრეთვე საპატენტო-საინფორმაციო ძიების ჩატარებაში, როგორც სამუშაოთა დაგეგმვის, ისე განხორციელების პროცესში.

უცხოეთის წამყვანი უნივერსიტეტებისა და კვლევითი ცენტრების გამოცდილების გათვალისწინებით, საინოვაციო საქმიანობის განვითარებასთან ერთად, მომავალში აღნიშნული სტრუქტურების ბაზაზე, შეიძლება შეიქმნას თანამედროვე ტიპის ტექნოლოგიების გადაცემის ბიუროები, რომელთა ძირითადი ამოცანა იქნება

გამოგონების კომერციალიზაცია, ბიზნეს პარტნიორების მოძებნა, ბიზნეს პროგრამების შედგენა, სალიცენზიო ხელშეკრულებების გაფორმება, საჭიროების შემთხვევაში ვენჩურული კაპიტალის მოზიდვა და სხვა.

გამოყენებითი ხასიათის სამეცნიერო კვლევების თემატიკის შერჩევას აუცილებელია დაინერგოს წინასწარი საპატენტო-საინფორმაციო ძიების ჩატარების პრაქტიკა, რათა არ მოხდეს სამუშაოთა დუბლირება, განისაზღვროს მოსალოდნელი შედეგების პერსპექტიულობა და კონკურენტუნარიანობა.

ქვეყანაში, სამრეწველო საკუთრების დაცვის კულტურის ამაღლების მიზნით, გაფართოვდეს სამიზნე ჯგუფებზე (მეცნიერები, ბიზნესმენები, სამართალდამცავები და სხვა) ორიენტირებული სემინარებისა და ტრენინგების ჩატარების პრაქტიკა. დღის წესრიგში დადგეს სპეციალიზებული სასწავლო ცენტრის შექმნის საკითხი, რომელიც სწავლების პროცესს ცალკეული ჯგუფებისთვის სპეციალურად შემუშავებული პროგრამების საფუძველზე განახორციელებს და უზრუნველყოფს ამ სფეროში პროფესიონალურ მომზადებასა და გადამზადებას. ამ ცენტრის საქმიანობა უნდა განხორციელდეს საერთაშორისო და უცხოურ ორგანიზაციებთან ფართო და მიზანმიმართული თანამშრომლობის ფარგლებში.

გეოგრაფიული აღნიშვნების დაცვის სისტემის განვითარების მიზნით მიზანშეწონილად გვესახება:

- ჩატარდეს კვლევები საქართველოს ტრადიციული სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ადგილწარმოშობის დასახელებებითა და გეოგრაფიული აღნიშვნებით, დაცვის შესაძლებლობის გამოვლენის მიზნით და მომზადდეს შესაბამისი რეკომენდაციები;

- განხორციელდეს ღონისძიებები რეგიონების ხელმძღვანელების, ფერმერებისა და სურსათის მწარმოებლების გეოგრაფიული აღნიშვნების დაცვის საკითხებზე გაცნობიერებისა და შესაბამისი ინიციატივების სახელმწიფო დონეზე მხარდაჭერის კუთხით;

- ადგილწარმოშობის დასახელებებითა და გეოგრაფიული აღნიშვნებით დაცული პროდუქციისადმი (როგორც ქვეყნის შიდა ისე საერთაშორისო ბაზარზე) მომხმარებლის მაღალი ნდობის უზრუნველყოფის მიზნით, საქართველოში შეიქმნას აღნიშნული პროდუქციის ევროპული სტანდარტების შესაბამისი კონტროლისა და სერტიფიცირების სისტემა. ამ სისტემის შექმნა გახდეს საქართველო-ევროკავშირის თანამშრომლობის ერთ-ერთი პრიორიტეტი. შემუშავდეს სპეციალური პროგრამა საქართველოში ადგილწარმოშობის დასახელებებითა და გეოგრაფიული აღნიშვნებით დაცული პროდუქციის ასორტიმენტის გაფართოების, მისი წარმოების წახალისებისა და ექსპორტის განხორციელების მიზნით.

ამ საკითხებში ევროკავშირის მდიდარი გამოცდილება გამოყენებული უნდა იყოს არა მხოლოდ საფლავმანო ინიციატივის (DCFTA) ამოცანების გადასაწყვეტად, არამედ საერთოდ, ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში არსებული პოლიტიკის დაახლოებისთვის, რასაც EaP მეორე (ეკონომიკური) პლატფორმა გულისხმობს.

ლიტერატურა

1. http://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/t_agm0_e.htm
2. M.Blakeney, Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights: A Concise Guide to the TRIPS Agreement, Sweet and Maxwell, London, 1996
3. http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/docs/rights/communication_en.pdf
4. <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=6967>
5. <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=6563>
6. http://www.epfound.ge/files/report_final_elpf_03.15.11_4.pdf
7. თ. შატბერაშვილი, ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკა და საქართველო. დამოუკიდებელ ექსპერტთა ანალიზი, ფრიდრის ებერტის ფონდი, ფონდი „ღია საზოგადოება – საქართველო“, ქორთედი, 2007, 114. http://enp.ge/data/file_db/download/ENDLayoutGEO_O1CVNfwqj.pdf
8. ინტელექტუალური საკუთრება, (IP Reading Material, WIPO), ისმო საქპატენტი, თბილისი, 2001.15 http://sakpatenti.org.ge/files/_86_730923_book1.pdf
9. R.G.Lipseý and A.K. Chrystal, An Introduction to Positive Economics. 8th edition (Oxford: Oxford University Press, 1995): 637.
10. www.brandfinance.com/invisiblebusiness.asp
11. Olga Spasic, Intellectual Property, Technology Transfer and Innovation - Strategic Tools for Knowledge Based Economic Growth, WIPO National Seminar, Tbilisi, March 30, 2011
12. Karl-Erik Sveiby 26 May 1995, Market Value of Intangible Assets. <http://www.sveiby.com/articles/MarketValue.html>
13. Karl-Erik Sveiby 26 May 1995, Market Value of Intangible Assets. <http://www.sveiby.com/articles/MarketValue.html>
14. ინტელექტუალური საკუთრება, (IP Reading Material, WIPO), ისმო საქპატენტი, თბილისი, 2001, 25 http://sakpatenti.org.ge/files/_86_730923_book1.pdf
15. დ. გაბუნია „ინტელექტუალური საკუთრების დაცვა და ინოვაციები“ საქართველოს მეცნიერების პოლიტიკის შეფასების ანგარიში. დანართი 4. ქართველ ექსპერტთა ანგარიშები, ევროკავშირის პროექტი, 2007, 2.
16. EPO Scenarios For The Future. EPO, 2007, 35
17. World Intellectual Property Indicators, 2008, 8-10
18. <http://irvingwb.typepad.com> (January 2007)
19. http://www.xbitlabs.com/news/other/display/20110110125943_IBM_Again_Tops_Patent_Receivers_List_Get_s_5000_Patents_in_2010.html (News).
20. http://www.thecarconnection.com/answers/101891833_2007-audi-claims-to-have-filed-9621-patents-in-creating-the-new-a6
21. EPO Scenarios for the future, EPO, 2007, 98
22. EPO Scenarios for the future, EPO, 2007, 41
23. Megan Barnett "Patents pending," U.S. News & World Report, June 10, 2002 p.108 24. <http://www.titutorancea.com/z/azithromycin.htm>
24. <http://www.titutorancea.com/z/azithromycin.htm>
25. Arlen L. Olsen, "Patents Are big moneymakers these days for companies," The Business Review-Albany. Friday, August 11, 2000
26. <http://www.ucop.edu/ott/faculty/bayh.html>
27. თ. შატბერაშვილი, „სამრეწველო საკუთრების უფლებები ევროკავშირში და ინოვაციები“. მრავალდონიანი საინოვაციო პოლიტიკა და ევროინტეგრაცია (გზამკვლევი). თბილისი, 2010, 122.
28. www.autm.net, www.gao.gov and www.cogr.edu
29. <http://ipwatchdog.com/2010/12/17/autm-survey-university-licensing-strong-despite-economy/id=13845/>
30. <http://www.voxeu.org/index.php?q=node/3825>
31. <http://www.voxeu.org/index.php?q=node/3825>
32. <http://www.isis-innovation.com/>
33. <http://www.fraunhofer.de/en/>
34. Kamil Idris "Intellectual Property Power Tool For Economic Growth" WIPO, 2003, 184
35. <http://www.epo.org/law-practice/legal-texts/epc.html>
36. M.Singer, D.Stauder, European Patent Convention, A Commentary, V.1, Heymanns, Munich, 2003

37. <http://www.iusmentis.com/patents/epc/>
38. <http://www.euractiv.com/en/innovation/community-patent/article-117529>
39. <http://www.ipjur.com/blog2/index.php?/archives/19-The-EU-Community-Patent-Project-Has-Failed-Again.html>
40. ინტელექტუალური საკუთრება, (IP Reading Material,WIPO), ისმო საქპატენტი, თბილისი, 2011, 299
http://sakpatenti.org.ge/files/_86_730923_book1.pdf
41. <http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/designs/>
42. <http://oami.europa.eu/ows/rw/pages/RCD/index.en.do>
43. Council Regulation (EC) n° 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs
44. D.Musker. Community Design Law. Principles and Practice, Sweet and Maxwell, London, 2002
45. ინტელექტუალური საკუთრება, (IP Reading Material,WIPO), ისმო საქპატენტი, თბილისი, 2011
46. <http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/marks>
47. <http://consumerist.com/2010/04/these-are-the-top-10-brands-in-the-whole-wide-world.htm>
48. <http://oami.europa.eu/ows/rw/pages/CTM/index.en.do>
49. Council Regulation (EC) No.40/94 of 20 December 1993 on the Community Trade Mark
50. ინტელექტუალური საკუთრება, (IP ReadingMaterial, WIPO), ისმო საქპატენტი, თბილისი, 2011, 315
http://sakpatenti.org.ge/files/_86_730923_book1.pdf
51. G. Larson, Relevance of geographical indications and designations of origin for the sustainable use of genetic resources. http://www.underutilized-species.org/Documents/PUBLICATIONS/gi_larson_lr.pdf
52. http://www.ecaproject.org/archive/fileadmin/ecapll/pdf/en/activities/national/thailand/gi_bangkok_march07/passer_i_protect_ion_development_gi_worldmarket.pdf
53. Regulation (EC) No 510/2006 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs
54. Regulation (EC) N 479/2008 on the common organization of market in wine
55. Regulation (EC) No 110/2008 of the European Parliament and of the Council of 15 January 2008 on the definition, description, presentation, labelling and the protection of geographical indications of spirit drinks
56. <http://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/list.htm>
57. D.Gervais, The TRIPS Agreement: Drafting History and Analysis, Sweet&Maxvel, London, 2003, 3-26
58. <http://www.ourworldisnotforsale.org/es/node/479>
59. D.Gervais, The TRIPS Agreement: Drafting History and Analysis, Sweet&Maxvel, London, 2003, 27-54
60. <http://www.aplf.org/compulsory-licence-provisions-across-europe>
61. http://europa.eu/legislation_summaries/development/sectoral_development_policies/l21172_en.htm
62. <http://thebigredbiotechblog.typepad.com/the-big-red-biotech-blog/2011/01/pfizer-may-face-a-compulsory-license-in-india->
63. <http://www.globalexchange.org/countries/americas/ecuador/6661.htm>
64. http://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/public_health_faq_e.htm
65. საქართველოს საპატენტო კანონი
http://www.sakpatenti.org.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=25
66. საქართველოს კანონი სახაქონლო ნიშნების შესახებ.
http://www.sakpatenti.org.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=197
67. საქართველოს კანონი ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის შესახებ, ინტელექტუალური საკუთრება (საკანონმდებლო აქტების კრებული), საქპატენტი, 2007, 111
68. საქართველოს კანონი დიზაინის შესახებ http://www.sakpatenti.org.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=170
69. Directive 2004/48/EC on the enforcement of intellectual property rights. [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0048R\(01\):EN:NOT](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0048R(01):EN:NOT)
70. Council Regulation (EC) No 1383/2003 of 22 July 2003 concerning customs action against goods suspected of infringing certain intellectual property rights and the measures to be taken against goods found to have infringed such rights. <http://eur-ex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:261:0012:01:EN:HTML>
71. ინტელექტუალური საკუთრება (საკანონმდებლო აქტების კრებული), საქპატენტი, 2007, 174
72. ინტელექტუალური საკუთრება (საკანონმდებლო აქტების კრებული), საქპატენტი, 2007, 177
73. ინტელექტუალური საკუთრება (საკანონმდებლო აქტების კრებული), საქპატენტი, 2007, 128
74. Study on Counterfeiting and Piracy in Georgia(UNDP,

[2010\)http://www.undp.org.ge/files/24_1046_187891_counterfeiting-piracy-eng.pdf](http://www.undp.org.ge/files/24_1046_187891_counterfeiting-piracy-eng.pdf)

75. საქპატენტის წლიური ანგარიშები (1992-2009 წ.წ.)
76. საქპატენტის წლიური ანგარიშები (1992-2000 წ.წ.)
77. საქპატენტის წლიური ანგარიშები (2000-2009 წ.წ.)
78. საქპატენტის 2009 წ. ანგარიში, 4-10
79. საერთაშორისო საპატენტო კლასიფიკაცია, მეშვიდე რედაქცია, ტომი 9, ისმო საქპატენტი, თბილისი, 2007, 30
80. საქპატენტის 2010 წ. სტატისტიკური მონაცემები
81. <http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/pct>
82. <http://www.wipo.int/patentscope/search/en/search.jsf>
83. საქპატენტის 2009 წ. ანგარიში, 18-20
84. <http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/marks/>
85. http://oami.europa.eu/ows/rw/resource/documents/OHIM/statistics/ssc009-statistics_of_community_trade_marks_2010.pdf
86. <http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/marks/>
87. საქპატენტის წლიური ანგარიშები (2000-2009 წ.წ.)
88. საქპატენტის წლიური ანგარიში (2009 წ.) 14-17
89. <http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/designs/>
90. http://oami.europa.eu/ows/rw/resource/documents/OHIM/statistics/ssc007-statistics_of_community_designs_2008.pdf
91. http://www.sakpatenti.org.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=133
92. http://www.wipo.int/cgi-lis/guest/bool_srch5?ENG+17
93. <http://www.wipo.int/academy/en/>
94. <http://www.epo.org/about-us/office/academy.html>
95. <http://www.ilm-guide.com/georgia-europehttp://www.ceipi.edu/index.php?id=5415&L=2>
96. <http://www.google.ge/#hl=ka&q=malme+university+intellectual+property&fp=430a671e313bac64&biw=825&bih=421>
97. http://www.wipo.int/academy/en/teaching/teaching_research/turin.html

სამრეწველო საკუთრების დაცვა

დავით გაბუნია

რეზიუმე

სამრეწველო (ინტელექტუალური) საკუთრების დაცვას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ინოვაციური და ეკონომიკური პროცესების წარმართვაში. მისი ადგილი და როლი განსაკუთრებით გამოიკვეთა ცოდნაზე დამყარებული ეკონომიკის პირობებში, რომლის უმნიშვნელოვანეს ელემენტებს სამრეწველო საკუთრების ობიექტები წარმოადგენს. დღეს სამრეწველო საკუთრებასთან დაკავშირებული პრობლემები და მისი დაცვის გაუმჯობესების გზები მოქცეულია როგორც ეროვნული მთავრობების, ისე რეგიონალური და საერთაშორისო ორგანიზაციების ყურადღების ცენტრში. იგი წარმოადგენს ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის საქართველოს სამოქმედო გეგმისა და EaP-ს საფლავმანო ინიციატივაში “საფინანსო და ვაჭრობის სფეროში ღრმა და ყოვლისმომცველი შეთანხმების” (DCFTA) მიღწევის ერთ-ერთ პრიორიტეტს. სტატიის მიზანია გააცნოს მკითხველს სამრეწველო საკუთრების არსი, დაანახოს ამ ინსტიტუტის მზარდი გავლენა ევროკავშირისა და მთლიანად მსოფლიოში მიმდინარე ინოვაციურ პროცესებზე. გააცნოს აღნიშნულ სფეროსთან დაკავშირებით საქართველოში არსებული მდგომარეობა. ნაშრომში მოცემულია სამრეწველო საკუთრების ცალკეული ობიექტების (გამოგონება, დიზაინი, სასაქონლო ნიშანი, გეოგრაფიული აღნიშვნა) დახასიათება, მიმოხილულია ამ სფეროში მოქმედი საერთაშორისო წელშეკრულებები, განხილულია საქართველოს კანონმდებლობა სამრეწველო საკუთრების სფეროში და ქვეყანაში მის დაცვასთან დაკავშირებული საქმიანობა. გარდა ამისა, ნაშრომში წარმოდგენილია მოსაზრებები საქართველო-ევროკავშირის მიმდინარე თანამშრომლობის ფარგლებში ქვეყანაში სამრეწველო საკუთრების დაცვის გაუმჯობესების გზებისა და მომავალში ამ მიმართულებით თანამშრომლობის უკეთ გამოყენების შესაძლებლობების შესახებ.